

БЕРУЛ

РОМАН ЗА ТРИСТАН

Превод от старофренски: Паисий Христов, 2013

chitanka.info

РОМАН ЗА ТРИСТАН^[0]

* * *

.....^[1]

че да не бъдат подозрение...

И чуйте с колко прямота

4 на своя мил говори тя:

— Ах, Боже Господи, защо

извикахте ме тук, и то

по тъмно? Туй ме злепоставя. —

8 И тя се мъчи да сподавя

сълзите си.....

.....

16 — За Бога, рицарю Тристан,

Недейте иска и друг път

с вас да се срещам в този кът.

Навярно кралят мисли, че

20 към вас страст луда ме влече.

Държа, ей Богу, на честта си,

на своя мъж девствеността си

отдадох и ако веднъж

24 изневеря му със друг мъж,

то нека Господ ме убие^[2].

Ако измамниците^[3] — тия,

които храбро защитихте

28 срещу Морхолт (и го убихте), —

разпространяват днес мълвата,
че сме любовници, вината
естествено не е във вас.

32 Всесилни Божже, как тъй аз
бих името си поругала
и бих се другиму отдала!
По-скоро нека в жар изтлее
36 плътта ми, вятър да отвее
праха ми, вместо да споделя
друг някой моята постеля.
Но кралят явно се съмнява
40 и затова ме унизява.
А според Соломон не бива
един злосторник да укриваш,
че и той би ти отговорил
44 с омраза^[4]. Подлеците в двора...

.....

.....

.....

48 нормално би било
да ни избягват те, ей Богу.
Изглежда мъчеше ви много
това, че бяхте в бой ранен
52 от моя вуйчо^[5]. Всеки ден
отнасях се към вас грижовно.
Приятелство, не страст любовна
нас ни обвързва оттогава.
56 Защо това ги възмуцава?
Те искат да ме опетнят
и мислят, че по този път
ще идат в рая възделен.
60 Тристан, не искайте от мен
такива срещи: аз от тях
изпитвам неизменно страх.
Да тръгвам ще е по-добре,
64 че ако кралят разбере,
той, без да се замисли даже,

безмилостно ще ме накаже;
не мисля, че е в мен самата
68 за случилото се вината.
Не знае моят мъж, че аз
заради него^[6] тача вас,
че много сте ми мил, защото
72 и вие сте от потеклото
на краля... Спомням си, че мама
изпитваше любов голяма
към майката и към бащата
76 на татко. Иначе жената
как своя мъж ще убеди,
че го обича? Заради
съпруга си аз теб обичам,
80 но на немилост се обричам.
Наистина...
Не е виновен той...
Придворни подлеци целят
84 нас двамата да опетнят.
Нали сам виждате, Тристан,
че кралят е човек разбран^[7]:
в какво ще ни заподозре,
88 щом ние се държим добре?
И най-добрият би могло
да се склони да върши зло.
Дори и моят мил съпруг...
92 Ах, стига съм стояла тук!
— Госпожо, исках тази среща,
та моята молба гореща
да чуете. Недейте бърза:
96 със вас приятелство ме свърза.
В държанието ѝ личало,
че тя е вече подразбрала,
че Марк подслушва ги, обаче
100 Тристан не трепнал от това, че
следят ги... — Ех, съдба проклета! —
възкликнал той. — Бе ми отнета

възможността за срещи с вас,
104 Изолда! Всеки ден и час
напразно търся ви. Не знам
дали си спомняте, Мадам,
за клетника, забравен в ада
108 на мъката си. Днес той страда
и пита се какво ще стане
с нас, ако кралят обладан е
от лоши мисли. Ще умра
112 от мъка...
Мадам,...
Дано...
.....
116 и кралят
да се ограйжда с хора верни,
а не с коварни, лицемерни
съветници... На тях дължим
120 това, че ще се разделим...
Те, те ще ни почернят дните...
Сега на Корнуел лъжците
ликуват и ни се надсвиват
124 и злобата си не прикриват.
Заради тези долни хора
Марк иска да напусна двора.
Какви несгоди и злини
128 той с брака си ми причини!
Едва ли ще го разбере!...
Да ме обесят по-добре,
а не да бъда ваш любовник!
132 Измамниците са виновни,
за да ме мрази кралят. Как
да му го обясня? Той пак
доверие ще има в тях.
136 Те вцепениха се от страх,
когато се яви при нас
Морхолт. Аз вуйчо си тогаз
видях потресен, грабнах меча

140 и неприятеля далече
прогоних след неравен бой^[8].
Защо ли довери се той
на тези подлеци проклети,
144 на пъклените им съвети?
Това измъчва ме ужасно.
Нима на Марк не му е ясно,
че в грях заради тях изпада?
148 Защо той не пригответи клада,
та в огъня, без колебание,
да вляза аз за изпитание^[9]?
Ако от моя плащ дори
152 едничка нишка изгори,
то нека бъда овъглен!
Но аз съм твърдо убеден,
че в двора няма кой със мен
156 да мери сила в този ден.
Мадам, нима не ще склоните
сега над мен да се смилите?
Изолда, жалост проявете,
160 пред Марк за мен се застъпете.
Та аз дойдох при моя крал
като най-ревностен васал.
— За вас пред краля да говоря?
164 Не, сир, не мога да го сторя,
когато в Марк бушува яд.
Пък и за мене този свят
е скъп: не бива да хитрувам
168 пред Марк. Не искам да рискувам.
Какво яда му ще възпира,
след като той ни подозира
не без известно основание?
172 Че как да упражня влияние
над него? Аз живея в двора
сама сред неговите хора.
В действителност заради мене
176 тук достъпът ви забранен е

и Марк далече ви прокуди.
Сега той би ме взел за луда,
река ли да ви защитя...
180 Та как ще го разубедя?
Не, сир, не мога го направи.
Ако яда си Марк сподави,
и аз щастлива бих била!
184 Но, драги мой, как бих могла
да се спася от смърт най-страшна
ако за срещата сегашна
узнае кралят? Та нали
188 без жал ще ме изпепели!...
Дали, когато тук сте слязъл,
не ви е някой забелязал?
Аз тръгвам, въпреки че зная,
192 че сън спокоен и до края
на дните си не ще намеря.
Тристан, аз цялата треперя,
обзета съм от адски страх.
196 Предълго тук се задържах...
Тя тръгва си, ала Тристан,
от смут неистов обладан,
й казва: — Милост проявете
200 и още малко останете.
А Бог, закрилникът човешки,
дано прости ни всички грешки!
Изолда, дайте ми съвет...
204 Кого, освен вас, занаяпред
ще трогне моята тъга?
Лишен от средства, отсега
как бих живял? При Марк идете
208 и се за мене застъпете.
Аз зная своята цена,
Мадам. В която и страна
да ида, всеки местен крал
212 подслон веднага би ми дал.
Кълна се (Господ ме убил!),

че Марк не би ви възразил.
Откаже ли, ще се проклина,
216 преди да мине и година,
и колкото той сам тежи,
във злато ще ми заплати^[10].
Очаквам вашата подкрепа!
220 — Тристан, каква молба нелепа!
Не само че абсурдна тя е,
но и фатален край вещае...
В мен кралят явно се съмнява,
224 със право или не. Тогава,
всевишни и всеславни Боже,
щом заговоря го, той може
да схване моето внимание
228 към вас като едно признание
за ставащото между нас.
Не от скъперничество аз
не се решавам да го сторя:
232 съвсем открито ви говоря.
Изолда тръгва, а Тристан,
отчаян и в сълзи облян,
обляга се върху чешмата
236 и си оплаква самотата:
„Ех, Боже, ех, свети Еврул^[11],
кой на небето би ме чул?
Не съм и мислил, че дотам
240 ще стигна: да живея сам
с наставника си Говернал^[12] —
без меч, без кон, ни пил, ни ял.
Човек, когато е лишен
244 от средства, той не е ценен.
И в друго кралство да живея,
и там от страх ще онемея
пред някой рицар, ако той
248 предложи ми да водим бой.
Човек без средства е без глас.
Обречен съм да страдам аз

от тежката си орисия.
252 Как, вуйчо, вярваш на ония,
които пуснаха мълвата,
че аз подмамвам ти жената.
Да сторя лудост чак такава!...
256 Не, явно те не ме познават.“
.....
Марк, сгушен на едно дърво,
когато всичко туй видял,
260 разкалял се и не можал
сълзите си да задържи.
Как няма да се натъжи!
.....
264
Марк мислел, с болка на сърцето:
„Уви, излъга ме джуджето!
Защо ли му се доверих
268 и на това дърво се скрих?
За смях и срам аз щях да стана...
Ще види то, като го хвана:
с главата си ще заплати,
272 щом племенника клевети.
За жалост, колко глупав бях!
Кралицата възневидях
зарад едно джудже лъжливо!
276 На клада ще го хвърля живо.
Какво, че по-жесток бих бил
от Константин!... Той наредил
да се кастрира Сегосон,
280 защото плътският нагон
го бил завлякъл при жена му.
А нека си припомним само,
че всеки почит ѝ отдавал,
284 че Константин я обожавал
и всъщност с пълно основание
му отредил туй наказание^[13].“
Тристан си тръгнал. Кралят слязъл

288 в миг от дървото и си казал,
засрамен, гузен, че престава
на други да се доверява,
че за да си спаси честта
292 и на жена си доблестта,
ще трябва туй джудже лъжливо
възмездие най-справедливо
да понесе в най-кратък срок...
296 На всички да е за урок!
От чутото разубеден,
и на Тристан от този ден
ще вярва, в кралските покои^[14]
300 дори ще има достъп той.
„В едно съм сигурен сега:
не би приключила така,
една любовна тайна среща.
304 С прегръдка страстна и гореща
те щяха да се разделят.
Сам уверих се, че грехът
не им е завладял душите...
308 Защо повярвах на лъжците?
Ей, Богу, срам ме хваща чак!
Единствено един глупак
тъй лесно би се доверил.
312 Ако навреме бях решил
да видя как стоят нещата,
не бих си блъскал днес главата.
Тристан от утре получава
316 това, което заслужава —
отворен му е моят дом.
И тук ще си остане, щом
не е грях сторил спрямо мен.“
320 Тук реч ще стане за Фросен,
джуджето гърбаво, което
посред ноц, гледайки небето,
Венера в Орион видяло.

324 По небосклона то следяло^[15]
кога сближават се звездите
и заключавало дали те
добро вещаят или зло.

328 И хороскопи то могло
да прави... Но си проявило
коварството, като решило
с лъжа и Марк да изиграе

332 с риск най-горчиво да се кае.
Ала звездите помирение
вещаели... От озлобление
Фросен внезапно бил обзет.

336 Разбирайки, че занаят
Марк сили няма да пести
и тежко ще му отмъсти,
Фросен, изплашен, блед, унил,

340 в Уелс избягал и се скрил,
но Марк се врекъл да узнае
измамникът в коя страна е.
Изолда, бледна, премаляла,

344 в покоите си се прибрала
с вид тъй потиснат, натъжен,
че компаньонката Бранжиен
помислила, че има нещо

348 непоносимо и злоещо,
което карало да страда
възпитаницата ѝ млада.
Изолда ѝ се доверила:

352 — Ах, чуйте, компаньонке мила,
каква беда! Не зная кой
издал ни е пред Марк и той
се беше качил на дървото

356 край извора... Той бе, защото,
повярвайте ми, аз самата
видях лика му във водата.
Започнах аз да се преструвам,

360 срещу Тристан да негодувам,

упреквах го с подправен глас
за тази среща в този час...

364 А той помоли ме накрая
на краля да се постарая
да обясня, че ни ревнува
напразно, че не съществува
причина Марк да се тревожи,
368 и да го убедя, че може
да стигнат и до помирение.
Но аз отхвърлих с възмущение
молбата и го уверих,
372 че с него в бъдеще не бих
отишла на подобни срещи.
То бяха и молби горещи,
и жални стонове превзети...
376 За нищо Марк не се досети.

Тогаз Бранжиен с глас отзивчив
й рекла: — Бог е милостив,
Изолда. Чудо е направил^[16]
380 и от беда ви е избавил,
щом като Марк ви е видял,
но тайната не е разбрал.
Закриля Бог добрите хора

384 Тристан отишъл да говори
с наставника си Говернал,
пред него всичко си признал,
а Говернал благодарил
388 на Бог, че тъй добър е бил.
Но Марк не знаел где могло
да е джуджето... Ново зло
задавало се за Тристан.

392 Щом при жена си Марк припрян
дошъл, тя рекла му: „За Бога,
къде сте бил? Каква тревога
ви води в този късен час?

396 — С един въпрос дойдох при вас,
кralице, искрена бъдете
и истината ми кажете!
— Да знам, че ще умра, аз пак
400 ще кажа истината. Как
да ви излъжа бих могла?
— Признайте си, че сте била
със племенника ми наскоро.
404 — О, да, кralю, ей там под бора,
край извора току-що бяхме,
говорихме и се разбрахме
с Тристан по някои неща.
408 Кralю, приела бих смъртта,
ако се в мене усъмните.
Беда ще е да си внушите,
че мога аз, една кralица,
412 да тръгна с някакъв си рицар.
Туй подозрение, ей Богу,
измъчва ме, кralю, тѣй много!...
Как да постъпя аз, горката,
416 освен да заглуша мълвата,
залагайки на своята чест.
Тристан извика ме нощес
(не знаех по каква причина)
420 под бора в близката градина.
И аз, кralю, отидох там...
Та той, доколкото аз знам,
помогна с мен да се сгодите,
424 затуй напук на подлещите
аз го ценя над всеки друг.
Но вие, сир, сте мой съпруг!
Без основание Тристан
428 от някой е заподозрян.
Той ви е племенник и аз
обичам го заради вас.
Повярвахте в една измама
432 и той видя, че явно няма

друг път освен далеч да иде.
Тристан поиска да ме види
със искреното намерение
436 чрез мене с вас до помирение
да стигне. Не приех молбата
и възмутена го отпратих.
За него изходът един е:
440 за друго кралство да замине,
че скъпо може да ми струва
да съм посредник помежду ви.
Самата истина в това е,
444 сир... Да умра, ако лъжа е!
Той тръгна. Ще отиде май
в далечен отвъдморски край.
Помоли да му дам пари
448 за наема^[17], но аз дори
не го изслушах: не склоних
и мигом се отдалечих.
Кралю, главата ми вземете,
452 ако ви лъжа. Разберете,
че нищо, нищо не съм скрила.
Аз и дълга му бих платила,
ала от вас изпитвам страх.
456 Заради клюки не посмях
и пет безанта да му дам.
Оттук той тръгва беден, сам...
От Бог да е благословен!
460 И Марк бил вече убеден
след случилото се в нощта,
че истината казва тя.
Обсипал я с безброй целувки
464 и се зарекъл, без преструвки,
на клюки да не се поддава:
каквото искат, туй да правят.
Дори голям брой вещи скъпи
468 той на Тристан щял да отстъпи.
И Марк тогава си признал,

че от джуджето бил разбрал
за срещата, че бил се крил
472 и разговора проследил.
— А, значи бил сте спотаен
на бора? — И в свети Мартен
кълна се, че от туй дърво
476 аз чух съвсем добре какво
си казахте. Чух как Тристан
говори за онази бран,
в която влезе зарад мен.
480 Почувствах се така смутен,
че щях да падна на земята.
Щом споменахте теглилата,
които е понесъл той,
484 след като във неравен бой
бил злият дракон умъртвен,
щом чух как той бил изцерен
и как сега не се смилхте
488 и му молбата отклонихте,
държейки го на разстояние,
обзе ме силно състрадание,
усмигнах се доволно в мрака
492 и нищо повече не чаках.
— След като в бора сте се скрили,
кралю, сам сте се убедили
в това, че ако бе Тристан
496 от страст към мене обладан,
туй щеше ясно да се види.
Със нищо той не ме обиди,
не ме целуна, нито даже
500 се приближи, за да ми каже
едничка дума. Без съмнение
той няма лошо намерение.
Та друг ли да ви уверява
504 освен самата аз? — Тогава
Марк рекъл: — В туй съм убеден. —
А после казал на Бранжиен:

— Иди Тристан да доведеш!
508 Ако откаже, ще речеш,
че съм аз наредил изрично
тук да го доведеш ти лично.
— Отишла бих без колебание,
512 но той, съвсем без основание,
незнайно за какво ме мрази
и казва (Господ да го пази!),
че за раздора между вас
516 и него съм виновна аз.
Тристан безспирно мисли как
да ме убие. Аз все пак
ще ида и ще го открия.
520 Дано заради вас самия
не ме изгони. Искам, сир,
и между нас да има мир.
Бранжиен с вид явно лицемерен
524 споделя с краля лековерен,
че от Тристан се плаши много:
— Добре. Ще ида, сир. Ей Богу,
как иначе? Дано склоните
528 все пак с Тристан да ни сдобрите.
— Ще сторя всичко. Но отивай!
От думите ѝ се размиват
Изолда и крал Марк. Бранжиен
532 излиза... Зад стена стаен,
Тристан я среща развълнуван,
от благодарност я целува,
възславяйки усърдно Бога:
536 — Хвала ти, Боже, че ще мога
да съм с Изолда в този двор.
Бранжиен отвръща му: — Сеньор,
надълго Марк ми говори
540 за вас. Той врече се дори
да се разправи със лъжците
и каза бързо да вървите
сега при него. Аз успях

544 да му внуша, че дълго бях
обект на вашата ненавист.
Добре ще е да го оставим
да мисли, че след клеветата
548 зле ще се чувствате в палата.
И те отиват след това
при Марк. Обръщайки глава,
той казва: — Племеннико мил,
552 да бе се малко приближил!
Ако се ти сдобриш с Бранжиен,
тогаз очаквай и от мен
съчувствие и справедливост.
556 — Ах, вуйчо, никак не отива
днес кралят да ме обвинява,
а утре да се извинява.
Невинна жертва щях да стана,
560 а пък жена ви — поругана.
Подведен бяхте от лъжата
на подмазвач: със злост в душата
той мами ви и ви презира.
564 Един крал трябва да избира
съветниците си. Не бива
кралицата благочестива
във грях да подозира той,
568 не бива племенника свой
да среща и изпраща с яд.
— От днеска, родственико млад,
не би ме никой заблудил.
572 Тристан със краля се сдобрил
и вече в кралските покои
съвсем свободно влизал той.
Но кой една година може
576 да крие любовта си, Божже?
Най-трудно се прикрива тя.
И срещите им през нощта,
и разговорите им денем,
580 и погледите разменени

неудържимо се множели.
Мнозина ги заподозрели
и идва ден, когато трима
584 барони подли (дали има
от тях по-долни в този свят?)
заклели се да не търпят
туй положение: те щели
588 с Марк бой да водят, не рече ли
Тристан далече да прогони;
нали под цъфналите клони
били видели неведнъж
592 Изолда все със този мъж;
дори на Марк в леглото голи
били намирани... Защо ли
търпял той тяхната любов?
596 Когато тръгнел Марк на лов,
Тристан оставал, за да иде
във стаята му да се види
с Изолда: там мъжа любим
600 тя чакала... «Я да вървим —
решили те — да му речем,
с риск да го разгневим съвсем,
че според нас е време вече
604 Тристан да прати надалече.»
И рекли те на краля: — Сир
не виждате ли, че безспир
Изолда среща се с Тристан?
608 Един ли път е бил видян
с кралицата? И го търпите
да ви се мярка пред очите!
Когато кралят чул това,
612 въздъхнал и навел глава,
не знаейки какво да прави.
— Помни, кралю, не ще оставим
така нещата да вървят —
616 му рекли те за втори път. —
Ти виждаш, че те вършат грях,

и си все тъй добър към тях.
А според нас е крайно време
620 най-строга мярка да се вземе,
ако на своята чест държиш.
Щом ти Тристан не задължиш
да се пръждоса безвъзвратно,
624 макар да ни е неприятно,
с теб до раздор ще стигнем даже.
А и на другите ще кажем,
да изоставят двора. Знай,
628 ще турим на разврата край:
това е твърдото ни мнение
и чакаме от теб решение.
— Нима, сеньори, той ме мами
632 тъй дръзко и петни честта ми?
Така ли служи той на краля?
Надявам се на вас, васали,
добър съвет да ми дадете.
636 — Кралю, джуджето призовете!
Фросен ще ви е нужен тука:
той знае не една наука —
ще ви даде добър съвет.
640 Фросен (дано да е проклет^[18]!)
пристигнал. Без да губи време,
крал Марк изложил му проблема.
Та чуйте как Фросен, за жалост,
644 подучил най-коварно краля
(проклет, триклет да бъде всеки
гадател, да гори навеки
във ада!): — Сир, не се бавете,
648 Тристан във Кардуел^[19] пратете
при крал Артур с едно писмо,
скрепено с вашето клеймо!
Да тръгне утре призори!
652 Кралю, главата си дори
залагам аз, ако съм лош
гадател. Още тази нощ

той при Изолда ще отиде
656 в покоите ви — да я види,
преди да тръгне сутринта.
Кралю, излезте през нощта
и всичко ще си проличи.
660 Ако със своите очи
не видите го вие сам,
то аз главата си ще дам.
И в случая свидетел друг
664 не ще да ви е нужен тук.
Кралю, на мен се доверете,
Тристан отблизо проследете,
преди в леглото ви да иде.
668 — Добре, щом всичко си предвидил,
с идеята ти съм съгласен —
отвърнал Марк... Капан опасен
подготвял подлият Фросен.
672 Веднага, още този ден
от някъде се той сдобил
с брашно, под дрехата го скрил
и после в двора пак дошъл.
676 Та кой измамник би могъл
с Фросен по хитрост да се мери!
Когато всички след вечеря
оттеглили се, най-накрая
680 отишъл кралят в своята стая
да спи. Тристан го придружил
и чак тогава Марк решил
да каже: — Племеннико драг,
684 щом превали нощта, по мрак,
за Кардуел ще тръгнеш сам,
със крал Артур срещни се там,
това писмо ще му дадеш
688 и поздрав ще му занесеш
от мен. Един ден остани
там и обратно се върни.
Макар Тристан да отговорил

692 на Марк, че нужното ще стори
надлежно, както му е ред,
той мигом бил от смут обзет:
с Изолда искал да се види.

696 Но как при нея да отиде,
дордето кралят спи в палата?
На Марк и на Тристан леглата
на копие едно от друго

700 били и в своята съпруга
той би се усъмнил веднага.
На риск Тристан се тъй излагал.
Фросен използвал тъмнината

704 и разпилял между леглата
брашно, което отпреди
бил купил той. Така следи
в нощта Тристан щял да остави,

708 щом към Изолда се отправя.
Тристан бил буден и видял
как той брашното разпилял
и сам запитал се дали

712 с това джуджето не цели
да сложи някакъв капан.
Но малко след това Тристан
кроежите все пак разкрил

716 и казал си, че луд би бил,
ако с Изолда се сберат
и връзката си издадат.
Ден преди туй при лов Тристан

720 в крака ранен бил от глиган,
превръзката му през нощта
разхлабила се и кръвта
не спирала и го боляло.

724 Джуджето знак на краля дало
и те, при пълна тишина,
излезли. Вътре — тъмнина:
ни свещ, ни лампа... И тогава

728 Тристан с лудешки порив става

(Защо ли? Да го пази Бог!)
и при кралицата с отскок
отива... Раната, уви,
732 започва много да кърви,
петна оставя по леглото,
но той не вижда ги, защото
обзет е от любовна страст.
736 А пък джуджето в този час
луната вещо наблюдава
и вижда точно какво става
в леглото, потреперва даже
740 и втурва се на Марк да каже:
— В леглото са сега. Вървете!
Ако не са, ме обесете!
Там и бароните проклети
744 довтасали. Тристан усетил,
че кралят влиза, скочил пак,
но от ранения му крак
кръв капнала върху брашното.
748 Защо Изолда от леглото
чаршафите не бе свалила!
Ех, ако бе съобразила,
не би ги сполетяло зло.
752 А само чудо би могло
да ги предпази от бедата.
Марк приближава до леглата,
а по петите му със свещи
756 върви Фросен. Тристан се сеца
как в този случай да хитрува,
как на заспал да се преструва
и почва да похърква даже.
760 Единствен на Изолда пажът —
Перинис^[20] — там все още спял.
Съглежда смаяният крал
червени капки по брашното
764 и по чаршафите в леглото.
От гняв неистов завладян,

той се заканва на Тристан.
Бароните пък изотзад
768 налитат на Тристан със яд
и завист^[21], че при всеки бой
излизал победител той.
Те и кралицата поставят
772 на тясно — всички ѝ отправят
най-остри думи и обиди,
заплашват я, че ще отиде
за греховете си на съд.
776 Щом забелязва, че кракът
кърви, Марк казва: — Ето как
самият ти остави знак
за долното си прегрешение.
780 За него няма извинение.
Ще бъдеш изгорен веднага
щом съмне — няма да отлагам.
Тристан го моли: — Сир, бъдете
784 по-милостив и ни простете!
Но го прекъсват подлеците:
— Сир, трябва да му отмъстите!
— Ах, мили вуйчо, виждам аз,
788 че стигнах до фатален час.
На тези негодяи знам
какъв урок, кралю, да дам,
но няма как пред вас. Правете
792 сега със мен каквото щете.
Но моля да благоволите
кралицата да пощадите.
Кой в двора би се осмелил,
796 след като мен е обвинил
в любовна връзка със жена ви,
насреща ми да се изправи?
Когато спор се появява,
800 той най-добре се с меч решава?
Затуй, кралю благочестив,
бъдете с нея милостив.

Бароните, от гняв обзети,
804 Изолда и Тристан с възгета
завързват. Ех, ако той беше
предвидил всичко туй, не щеше
в ръцете им да се остави,
808 та ако ще да го направи
Марк на парчета след това.
Щом няма съд, то за каква
законност тук ще се говори?
812 Кой с него дръзнал би да спори,
не чрез словесно омерзение,
а с меч. Та той от уважение
и дълг към Марк, към своя крал,
816 нарочно бе се въздържал
от необмислено деяние.
А в друг момент, без колебание
бароните би сам убил:
820 не би ги даже Марк спасил.
Ако сам беше ги осъдил,
друг щеше изходът да бъде.
В града разнася се мълвата,
824 че хванати били в палата
Изолда и Тристан, и даже
Марк щял със смърт да ги накаже.
И благородници почтени,
828 и хора най-обикновени
се вайкат, плачат и тревожно
споделят: «Не, не е възможно
да сторят те толкова нещо.
832 Уви, негодници зловещи
приготвили са тоз капан,
за тебе, доблестни Тристан,
за да посрамят твойто име.
836 Изолда, в кой ли край днес има
от теб по-честна, по-почтена,
по-благородна, по-ценена?
Джудже, ти нямаш оправдание

840 за срамното си злодеяние.
Комуто му се удаде
в сърцето да те прободe
и не го стори, му се пада
844 да бъде изгорен на клада.
Тристан, наш рицарю любим,
да знаеш колко ще скърбим,
ако Марк днеска, не дай, Боже,
848 присъда смъртна ти наложи.
Ще помним вечно, че когато
Морхолт ни вземаше децата,
бароните ни онемяха
852 от страх и даже не посмяха
да му се противопоставят,
А ти сами не ни остави
и победи го в тоз дуел,
856 за да избавиш Корнуел.
Той с копието те рани
и щеше да ти причини
без малко смърт... Не ще забравим
860 това и краля ще заставим
теб и Изолда да помилва.»
Брожението се засилва,
в двореца хората нахлуват,
864 но смут неизразим бушува
на яростния крал в душата.
Не смее никой от палата
при толкоз явно прегрешение
868 да моли Марк за снизхождение.
Но ето, че се зазорява...
Марк, все тъй гневен, повелява
на своите слуги покорни
872 веднага да натрупат клони,
да донесат лозови пръчки
и черни корени и съчки,
в пръстта да изкопаят яма
876 и клада да стъкмят голяма,

след туй приканва всички хора
да дойдат незабавно в двора.
И множество народ се сбрал
880 при кладата... Каква печал
изписана е по лицата,
каква възбуда сред тълпата —
тревожи се цял Корнуел,
884 освен Фросен от Тинтагел.
Марк обявява своя план:
тозчас Изолда и Тристан
да бъдат живи изгорени.
888 Но всички викат възмутени:
— Грях тежък ще си навлечеш,
кралю, ако не ги дадеш
на съд; там нека да отсъдят
892 как те наказани да бъдат.
Но със суровост вездесъща
Марк непреклонно им отвърща:
— Дори от трон да ме лишат,
896 те в огъня ще изгорят.
Не се боя, че някой ден
ще искат сметка и от мен.
Неумолим и властен, кралят
900 нарежда огън да запалят
и вързан там да доведат
Тристан. Палачите търчат,
и той след малко е подложен
904 на страшни мъки... Мили Боже,
каква жестокост! Стене той,
Изолда плаче, ала кой
да им помогне в този час.
908 — Тристан, ако е нужно аз
сега живота си да дам,
приемам; стига ми да знам,
че няма теб да изгорят.
912 Знай, и за нас ще отмъстят.
И Бог понякога прощава

на този, който съгрешава.
Той чул народа разридан
916 и над Изолда и Тристан
смилил се...
И потегля вече
кортежът. Не съвсем далече
920 по пътя каменист, където
скала надвисва над морето,
един параклис се издига.
Стените му на север стигат
до стръмен бряг, така висок,
924 че заек да направи скок,
едва ли ще остане жив.
Един монах благочестив
витраж под свода му вградил.
928 Когато вече приближил
параклиса, Тристан помолил
покорно стражите: — Защо ли
все пак, сеньори, не склоните
932 да вляза в храма? Вече дните
на моя грешен земен път
са преброени... А грехът
така душата ми потиска,
936 че пред олтара ми се иска
за милост да помоля Бога.
Нали е видно, че не мога
да ви избягам невредим;
940 за храма входът е един:
щом се помоля, няма как
оттук да не изляза пак,
а вие сте въоръжени.
944 И стражите без притеснение
пропускат го. Той влиза в храма
и, знаейки, че време няма
за губене, за миг отваря
948 един прозорец зад олтара
и скача долу на скалата.

Защо ли, Боже, пред тълпата
да бъде изгорен той жив?
952 По-хубаво по скат ронлив
на някой камък да умре.
Той се засилва... И добре,
че както скача над скалата,
956 във дрехите му духва вятър
и ги издува тъй, че леко
се приземява той на меко
и даже драскотина няма
960 по тялото. А онзи камък,
на който той се закрепил,
Тристанов скок наречен бил^[22].
След туй беглецът скача пак,
964 по пясъчния морски бряг
той бързо се отдалечава,
а пък в слуха му отзвучава
пращящият злокобен пламък.
968 Напразно стражите пред храма
очакват го...
И Говернал
да се измъкне сам успял,
защото заради Тристан
972 и той би бил заподозрян
за бягството... Все пак навреме
се сетил меча му да вземе.
Наставника си щом видял,
976 Тристан го мигом разпознал
и се зарадвал: та нали
тъй близки двамата били.
— Учителю мой, слава Богу,
980 избягах. Но тежи ми много,
че се с Изолда разделих.
Защо, Изолда, се спасих?
Как ще вървя по своя път,
984 щом тебе ще те изгорят.
Не, не. И аз ще избира

смъртта — за тебе ще умра.
— Не се отчайвайте, сеньор.
988 Мъчително е, няма спор.
Но ако в тъмния овраг,
образъл с буен храсталак,
и двамата се спотаим,
992 възможно е да доловим
какво минаващите тук
говорят си един на друг.
Ако кралицата ни млада
996 е вече хвърлена на клада,
ти с меч на коня полети
и за Изолда отмъсти.
Сеньор, осланяй се на мене.
1000 Дорде не бъдат умъртвени
онез, които с клевета
докараха я до смъртта,
аз няма нито миг да мигна.
1004 Ако случайно пък се стигне
дотоам, че те убият, знай,
че туй ще е и моят край.
—А мечът ми къде е? — Ето,
1008 виж как блести му острието.
— Тогаз, каквото и да става,
страх само Бог ще ми внушава.
— Тристан, от днес ще бъде твоя
1012 и тази ризница: тя в боя
най-сигурно ще ти послужи.
— Не ми е нищо друго нужно
от този ден. Бих предпочел
1016 смъртта, ако до своята цел
не стигна: тя да е спасена,
а подлеците умъртвени.“
— Не бързай! — рекъл Говернал —
1020 Бързакът стига до провал.
Моли се Господу да можеш,
без сам на риск да се изложиш,

- да отмъстиш на подлеците.
1024 Сега Марк толкова сърдит е!
Нареждане издал е в двора
и в кралството (до всички хора)
при него да те заведат.
- 1028 В противен случай ще платят,
като увиснат на бесило.
А на кого не му е мило
за собствената му главица!
- 1032 Ако те хвърлят във тъмница,
кой дръзнал би да те избави
с риск себе си да лепостави?
Това дори е немислимо.
- 1036 Тъга, печал непоносима
Тристан довела до сълзи.
Дори злосторните врази
да го разкъсат на парчета,
- 1040 към своята Изолда клета
той тръгвал... Но го задържал
наставникът му Говернал.
- А в тоз момент Изолда плаче
1044 пред близката си смърт... Обаче
тя от вестител научава
как с ловък скок Тристан успява
да се измъкне от смъртта.
- 1048 „Ех, слава Богу! — мисли тя. —
Не ща да знам дали ония
негодници ще ме убият.“
- Ала злодеите и кралят
1052 разпоредили да не свалят
от нейните ръце възето.
Кръв бликала от там, където
се врязвало в плътта ѝ то.
- 1056 „Ах, Боже Господи, защо?...
След като те не са успели
да задържат Тристан, не е ли

туй знак, че подлеците може
1060 да пощадят и мен (дай Боже!)?
Аз сигурна съм, че джуджето
и тримата барони, дете
Марк подстрекават със съвети,
1064 от Бога триж ще са проклети
и смърт ги чака за отплата.“
Щом Марк научил новината,
че племенникът му избягал,
1068 от гняв помръкнал и веднага
разпоредил да доведат
кralицата. Видял градът
Изолда с вързани ръце
1072 и никое добро сърце
на гледката не устояло:
„Кralице, кralството ни цяло
търпи страдания безмерни —
1076 говорели си нейни верни
придворни. — Всички те ценим
и се кълнем да отмъстим
на твоите пъкленни палачи.
1080 Заради тях цял град днес плаче.
За всяко тяхно злодеяние
ги чака тежко наказание.“
Изолда вече приближава
1084 до чакащата я жарава.
Но в миг сеньорът от Динан —
Динас, приятел на Тристан —
пред кralя пада на колене:
1088 — Кralю мой, вслушайте се в мене!
Бидейки сенешал до днес,
аз предано ви служих с чест.
Във славното ви кralство няма
1092 човек (бил мъж той или дама),
от който да съм взел дори
пет незаслужени пари^[23].
Кralю, Изолда пощадете,

- 1096 жесток към нея не бъдете!
Кралицата без съд не бива
да бъде изгорена жива.
В какво е нейната вина?
- 1100 Във мъка цялата страна
рискувате да потопите.
Сир, виждам ви, че се гневите
от факта, че не бе Тристан
- 1104 от хората ви задържан.
Той тайните пътеки знае
в деретата, в леса безкраен,
и всеки рид, и всеки брод.
- 1108 Нали от общ старинен род
сте двамата!... Не би могло
Тристан на вас да стори зло.
Но ако паднат му в ръцете
- 1112 бароните ви, запомнете,
че туй ще е беда за двора.
Ако един от моите хора
от някой бъде изгорен
- 1116 или убит заради мен
без никаква вина, тогаз
ще се разправям с него аз,
дори въпросният нахал
- 1120 на седем кралства да е крал.
Сир, мене ще възнаградите,
ако Изолда пощадите^[24].
- Но щом бароните злосторни
- 1124 го чули за кого говори,
се разтреперили от страх:
Тристан заплаха бил за тях.
Крал Марк Динас встрани отвел,
- 1128 в свети Томас^[25] му се заклел,
че той единствен щял да съди
кралицата, че тя ще бъде
изпепелена този ден.
- 1132 Динас е стреснат, съкрушен...

Как да допусне смърт такава!
След миг се посъвзема, става
и, от покруса обладан,
1136 изрича: — Тръгвам за Динан,
кралю. Заклевам се и в Бога,
че този ужас аз не мога
изтрая: ни срещу пари
1140 и ценности, нито дори
срещу богатствата на Рим.
И, свел глава, неутешим,
Динас жребеца си възсяда...
1144 До разгорялата се клада
стои Изолда. В адска врява
най-люти клетви се отправят
към краля и към подлещите.
1148 Не спират да текат сълзите
по нейното лице прекрасно.
Проблясва мантата ѝ тясна,
обишита в злато, а косата
1152 почти достига до земята.
Кой, гледайки лика ѝ мил
и блед, не би се нажалил
и просълзил при мисълта,
1156 че е на прага на смъртта.
Живял в селцето Лансиен
прокаженикът клет Ивен:
недъгав мъж, човек руина.
1160 Та той, съпътстван от стотина
подобни нему — грозни, страшни —
поел по пътищата прашни
към двора, за да наблюдава
1164 туй, дето щяло там да става.
Ивен до краля се довякъл
и му продумал с глас прегракнал:
— Сир, в правото си да решиш
1168 кралицата да изгориш,
ти си приготвил тази клада.

На грешниците тѣй се пада.
Ала подобно наказание
1172 ще трае миг: плътта ще стане
на пепел, ще задуха вятър,
ще я разсее из полята
и край на всякакво мъчение.
1176 Аз имам друго предложение:
тѣй да я пощадиш, че тя
да съжбява за смъртта;
щом е с позор и срам покрита,
1180 кралю, ще можеш да разчиташ
на всенародно одобрение.
Приемаш ли, сир, мойто мнение?
— Кажу ми как да го направя
1184 и никога не ще забравя
урока ти: със чисто злато
ще бъдеш награден богато —
отвърнал Марк озадачен.
1188 — Тогава — пак подел Ивен —
в съвета ми добре се вслушай:
при теб съм със стотина души,
другари мои, ей ги там.
1192 Предай, кралю, Изолда нам.
А щом тя стане наша, знай,
че няма как до по-лош край
да стигне някоя жена.
1196 Каква по-пъклена злина
от тази всеки ден и час
тя силната любовна страст
на сто мъже да утолява?
1200 Как в този ад се устоява?
До днес тя с тебе е живяла
в коприни, с почест и възхвала,
най-хубави вина е пила,
1204 безспирно се е веселила —
за нея дворът бил е рай.
На нас, прокажените, дай

Изолда, за да види тя
1208 какво е пълна нищета:
в колибите ни да се храни
не с някакви храни отбрани,
а в просешка паница бедна
1212 от милостинята поредна.
Щом види как живеем ние,
кралю, ще ѝ се свят завие
и ще предпочете смъртта
1216 пред ужаса на бедността.
Така ще може най-добре
кralицата да разбере
вината си и тя ще страда
1220 за по-примамливата клада.
Марк го изслушва мълчаливо,
при своята жена отива,
но щом я хваща за ръката,
1224 тя казва: — Сир, на милостта ти
разчитам в този миг съдбовен.
Хвърли ме в буйните огньове.
Но Марк я дава на Ивен,
1228 а той е заобиколен
от всичките страни със сто
прокажени мъже... Защо
в момента няма кой да чуе
1232 молбите ѝ, плача ѝ? Всеу!
От нийде никаква надежда...
Ивен, доволен, я отвежда
с със своите хора към морето,
1236 ала попадат там, където
Тристан очаква го да мине.
— Какво сега ще правиш, сине?
Та ето твоята любима —
1240 му казва Говернал. — Ах, има
лъч светъл, Боже, и за нас! —
възкликва той. — Изолда, аз
живота си за теб ще дам,

1244 тѣй както ти за мен... А там
онези, дето те държат,
веднага нека си вървят
и тука да не се вестяват,
1248 че иначе ще съжаляват.
След туй застава пред Ивен
и казва: — Тя остава с мен!
Щом доброволно не склониш,
1252 тогава ще се разделиш
с главата си. — Ивен си снема
наметката и дъх поема:
— Я патериците хванете
1256 и се със него разправете! —
на своите извиква той.
Прокажените скачат: кой
със патерица, кой с тояга,
1260 ядосан към Тристан посяга
и го обижда непристойно.
Ала Тристан стои спокойно:
с меч на тояга не отвърща,
1264 въздържа се и не обръща
внимание на зли обиди.
Но в този миг на помощ иде
наставникът, с кривак в ръката
1268 Ивен той удря по главата,
кръв руква... Някои твърдят,
че го убили, но грешат,
че всичко тѣй се е развило.
1272 Берул единствен за мерило
взел истината, че Тристан
не търсил мъст от тази сган:
отрепки рицар не убива^[26] ...
1276 А после тримата отиват
в леса край Мороя^[27] и там
установяват се на стан,
като във замък укрепен,
1280 и всеки чувства се блажен,

щастлив и от любов пиян.

- А между другото Тристан
в стрелбата с лък отличен бил
1284 и току-що се бил сдобил
със лък и с две стрели, дарени
от Говернал... Гори зелени
преброжда ловкият ловец
1288 и забележи ли сърнец,
опъва мигом тетивата
и го поваля на земята.
След туй го вдига и на кон
1292 се връща в малкия заслон,
стъкмен с дебели, здрави клони,
отсечени със меч по склона,
Изолда пък листа е сбрала
1296 и пода е със тях застлала.
Готвач им става Говернал...
Ала без сол как би успял
да сготви той добър обяд?
1300 Отминалият вече ад
все тъй кралицата терзае,
и толкоз уморена тя е,
че на любимите гърди
1304 заспива, както и преди.
Отдадени на самотата,
ощастливени, вдън гората
те дълго време пребивават.
1308 А в тези дни какво ли става
с Фросен джуджето? Марк му бил
голяма тайна доверил
и при това на него само.
1312 Но надделяла глупостта му
и той на други я разкрил,
затуй с живота си платил.
Веднъж бароните видели,
1316 че си е пийнал и успели
да го накарат да признае

на краля тайната каква е.
„Барони, рекъл той, до днес
1320 държах на неговата чест;
и занаяпред ще е така.
Но щом и тримата сега
разпитват ме, нека идем
1324 на СТРАШНИ БРОД^[28] и там ще видим
един глог кичест, а в земята —
голяма дупка. И когато
аз пъхна си главата там,
1328 ще почна да говоря сам
за тайната му. Щом държите,
дорде над дупката стоите,
ще я научите и вие.
1332 Аз няма да ви я разкроя
направо.“ — И склонили те
на място да ги заведе,
а щом го бутнали в отвора,
1336 той взел на глога да говори:
„Чуй, глог, джуджето не греши!
Макар и крал, Марк е с уши
на кон^[29]. Но казаното тук
1340 да си остане. Никой друг
не бива да го знае.“ Ето
как се изложило джуджето.
Бароните веднъж се спрели
1344 при краля и не се стърпели
да му рекат: — Сир, знаем ние
туй, дето ваша милост крие.
— Това е дело на Фросен —
1348 през смях отвърнал Марк, решен
брътвежите му долни вече
да не търпи. Извадил меча
и се разправил със джуджето
1352 за радост на онези, дето
Фросен презрели за това,
че със предателски слова

Изолда и Тристан издал.

- 1356 А те остават с Говернал
за дълго време във гората;
Тристан се грижи за храната,
ловувайки в околността...
- 1360 Те радват се на любовта,
но често, дойде ли денят,
налага им се да сменят
предишния си стан за нов.
- 1364 Веднъж животът им суров
с отшелника Огрен ги среща
и той веднага се досеща
за миналото на Тристан.
- 1368 На патерицата опрян,
Огрен му казва: — Ах, сеньор,
Марк извести на своя двор,
че щял сто марки да даде,
- 1372 ако те някой отведе
при него. Всеки в Корнуел
тържествено се е заклел
да бъдеш, мъртъв или жив,
- 1376 предаден. Бог е милостив,
Тристан, към който прегрешава,
но за греха си съжалява
и повече не го повтаря.
- 1380 Тристан тогава отговаря:
— Отшелнико, щом любовта
обвързва ни, на нещо тя
дължи се: двамата сме пили
- 1384 омайващо любовно биле;
не е възможно да живее
без мене тя, и аз без нея.
- 1388 Огрен отвърща: — Кой ще смогне
на мъртъв с нещо да помогне?
Защото, както всеки знае,
не се ли грешникът покае,
той мъртъв е. Без покаяние,

1392 очаквай само наказание.
И за да им даде урок,
Огрен на не един пророк
или светец се позовава
1396 и неотклонно настоява
веднага да се разделят:
— Младежо, избери друг път!
— Не, изборът е вече сторен.
1400 В Изолда, моята изгора,
неизлечимо аз се влюбих,
спокойствие и сън изгубих.
Щом с нея съм, аз предпочитам
1404 като бездомник да се скитам,
да прося и да ям трева,
да ходя в дрипи, пред това,
което крал Отран^[30] днес има.
1408 Раздялата е немислима.
Изолда ту се изчервява,
ту бледа е... Тя умолява
отшелника Огрен смирено:
1412 — Ако Тристан обича мене
и него аз, това дължим
на елексир неустоим,
от който той и аз отпихме:
1416 сами беда си причинихме,
затуй и кралят ни изпъди.
— Дано Всевишният да бъде
със вас, покайте се така,
1420 че да ви пази! — Той с ръка
ги кани да се настанят
и ги задържа да преспят
в дома му... Идва пак денят,
1424 и пак потеглят те на път,
като избягват равнината.
Тристан ловува из гората
и от глиган или сърна
1428 нерядко готвят си храна.

Но хляб им липсва много често,
пък и това, че все се местят,
все по-мъчително им става.

1432 Когато кралят обявява,
че иска в своя двор Тристан,
цял Корнуел е завладян
от мъка... Ако някой видел
1436 беглеца, трябвало да иде
при краля, колкото се може
по-бързо, и да му доложи.

За който иска да научи,
1440 че дресировката на куче
е често пъти много важна,
аз с пример тук ще го докажа.
Сеньори, сигурни бъдете,
1444 че кучето Хюсден, с което
Тристан ловува, равно няма:
красиво, пъргаво, голямо,
дресирано и все нащрек,
1448 и умно, сякаш е човек.
Но както вързано стояло
покрай донжона, то тъжало
безспир за господаря свой,
1452 надавало злокобен вой,
със нокти дращело земята
и не приемало храната,
която носели слугите.
1456 Не вярвам да не се смилите
при тази гледка. „Аз да бях —
си казвал всеки — мигом щях
да го отвържа; то вилнее,
1460 като че ли ще побеснее.“
Изглежда няма да се случи
да се намери друго куче,
което хем да е другар,
1464 хем страж на своя господар.

Нали и Соломон е смятал,
че най-добрият му приятел
е кучето му. Щом Тристан
1468 от стражите бил задържан,
от своята храна Хюсден
не хапвал нищо нощ и ден.
Защо ли Марк не позволи
1472 синджира му да се свали?
Уплашил се крал Марк, че бяс
щял да го хване, и тозчас
да го отвържат заповядал.
1476 Защо зарад Тристан да страда
и неговият спътник верен?
Пък и къде ще се намери
смел рицар, който със Тристан
1480 ще дръзне да дели мегдан!
— Сир — рекли тримата барони —
пуснете го. Щом то подгони
(да пази Бог!) един от нас
1484 или животно, значи бяс
го кара да налита толкоз,
а не че то изпитва болка
по господаря си, че бил
1488 изчезнал. — Марк се съгласил.
Народ се сбрал: един се качвал
на пейка, друг на стол — така че
да са далече от Хюсден.
1492 И всеки там бил убеден,
че бясно е. Щом се видяло
на свобода, то се провряло
между събралите се хора,
1496 без нищо никому да стори,
и се насочило, злочесто,
натам, където твърде често
Тристан бил, ала то открило
1500 следата и от жал завило
пред погледите на дошлите

да гледат. На Тристан следите
подушило то и веднага
1504 по тях се втурнало да бяга.
Изпърво минало оттам,
където той бил задържан
и съден. После с жалък лай
1508 промъкнало се то покрай
паклиса, във него влязло
и през прозореца излязло,
след като близо до олтара
1512 не си видяло господаря.
С отскоци слязло по скалата,
ала за жалост, в бързината,
то лапата си наранило.
1516 Но после бързо продължило
и душейки все тъй следата,
се приближило до гората,
където бил се подслонил
1520 Тристан. Хюсден се устремил
между дърветата дебели,
а тези, дето го следели,
били обхванати от жал
1524 и казали на своя крал:
— Да спрем, кралю. Кой знае где
туй куче ще ни отведе.
И всеки вкъщи се прибрал...
1528 Хюсден свободен се видял
и тутакси поел на път.
От радостния лай лесът
сред тишината проехтял...
1532 Тристан, Изолда, Говернал
все по-отчетливо долавят,
че лаенето приближава.
Тристан си казва: „Според мен
1536 това е лаят на Хюсден“
и нервно дръпва тетивата.
Тревога свива им душата

и те оттеглят се назад
1540 от страх, че кралят в своя яд
ще ги убие на часа.
Но само на Хюсден гласа
дочуват. Малко след това
1544 разтърсва той пред тях глава,
опашка весело върти
от радост взорът му блести...
Та кой представа би си имал
1548 за радостта му несравнима?
Хюсден навярно би желал
с кралицата и с Говернал
възторга си да сподели.
1552 Но стреснат е Тристан: нали
в гората куче щом залае,
за криещите се това е
сигнал особено тревожен.
1556 — Защо чрез кучето ми, Боже,
това проклятие ни прати?
И тримата ще си изпатим...
Нали щом кралят ни открие,
1560 той сигурно ще ни убие:
я на бесило, я на клада!
Хюсден е с нас не за отрада,
а страх да ни внушава само.
1564 И жалко, че за верността му
ще трябва да му заплатим
със смърт, макар че ще скърбим.
А всъщност дружбата ни стара
1568 при нас в гората го докара.
Как да постъпя в този случай
с това добро и вярно куче?
— При всяко куче май така е,
1572 попадне ли на плячка, лае. —
отвърща му Изолда. — Тука
ще ти разкажа за поука
една история, която

1576 се случва на Артур в палата
в Уелс. Там горският пазач
бил превъзходен познавач
на кучетата и научил
1580 на хитрини и своето куче.
Когато сърчният ловец
ударил със стрела сърнец,
сърнецът се опитал с бяг
1584 да се спаси, но нямал как,
защото кучето тъй умно
било, че плячката безшумно,
без лай, без вой то проследило
1588 и шеметно се устремило,
животното за да настигне.
Тристан я слуша, без да мигне...
— Дано, мой мили, някой ден
1592 ти да приучиш и Хюсден
да може мигом да престане
да лае, щом животното хване.
За нас туй би било прекрасно!...
1596 Тристан разбира много ясно
какво е нужно да направи:
— Да ще Хюсден да се остави
да го дресирам да не лае!
1600 Аз предполагам, че това е
не чак тъй трудно постижимо,
пък и голяма нужда има
да го постегна още в тия
1604 най-близки дни. Да го убия
ще е мъчително за мен.
Но ако той в един момент
залае или пък завие,
1608 ще стане тъй, че всички ние
на смъртен риск ще се изложим.
От днес, каквото е възможно,
ще сторя. — И Тристан отива
1612 на лов, в шубраците се скрива

и стреля по един елен.
Но щом потича кръв, Хюсден
такъв неистов лай надава,
1616 че вече цялата дъбрава
започва силно да ечи.
Тристан го удря да мълчи
и в миг Хюсден се спотаява.
1620 Но тъкмо тръгват и тогава
Хюсден пролайва силно пак.
Тристан обаче знае как
със кучето да се заеме
1624 и ето че за месец време
го научава как да гони
без лай, през всичките сезони,
животни горски, птици диви
1628 в шубраци, в избуяли ниви.
Сега, в критичния момент,
тъй нужен е за тях Хюсден.
Щом хване той сърна игрива,
1632 умело в храстите я скрива,
ако пък някъде открие
друг дивеч, той ще го покрие
с трева или със шума стара
1636 и ще повика господаря^[31].
Сега, сеньори^[32], бих желал
да кажа пак, че Говернал
с Изолда и Тристан все още
1640 прекарват своите дни и нощи
в гората — в мъки и страдание.
За цялото им препитание
единствен дивечът остава...
1644 На хляб дори не се надяват.
И ако се събудят тук,
за вечерта те търсят друг
кът по-прикрит и по-потаен^[33],
1648 та никой да не ги познае
и да не бъдат задържани,

напук на кралските закани.

1652 Тъй, в Мороа, те дълго време
понасят смазващото бреме
на бегълци многострадални,
несретни, парцаливи, кални.
1656 И всеки собствената болка
забравя, като гледа колко
любимият до него страда.
Така ли, Боже, им се пада?
1660 Кралицата се притеснява
да не би той да съжалява,
че мъка ѝ е причинил.
А пък Тристан, все по-унил,
живее в страх голям, че тя
1664 разкайва се за лудостта
да стигнат с краля до раздор
и да си навлече позор.

Веднъж един от подлеците
1668 (дано им Бог почерни дните!),
един от тримата васали,
които бяха ги издали,
ловувал из околността.
1672 Той подценил опасността
за корнуелци: всеки знаел,
че из леса Тристан се шляел
и че щом някой там се весне,
1676 той на дърво ще го обеси.
Та Говернал през този ден
бил слязъл край поток студен,
безмълвно на брега стоял,
1680 дордето конят му пасял.
В туй време в ложе от листа,
в прегръдката на любовта,
Тристан с Изолда сладко спял,
1684 забравил своята печал.
Но лай на кучета нечакан
чул Говернал: из хрсталака

- те стръвно гонели елен.
1688 И тъкмо той, озадачен,
се питал кой ще е ловецът,
когато мярнал се подлецът,
за който стана дума вече.
1692 Той се показал отдалече,
но без оръженосец, сам.
Веднага Говернал натам
стремглаво коня си пришпорил,
1696 но той се спънал и съборил
ездача, който мигом станал
и зад едно дърво застанал
нащрек, в очакване да мине
1700 обреченият да загине.
Та кой съдбата би възпрял!
Дордето чакал, Говернал
повтарял си, че би желал
1704 да изгори като парцал,
ако не му се удаде
заслуженото да даде
на този, който куп злини
1708 успял бе да им причини,
със риск да изгорят на клада.
И както Говернал в засада
стоял, клеветника изчакал,
1712 и с меч главата му отсякъл,
а после се отдалечил.
Ловците, със които бил
баронът, щом като открили
1716 трупа му, начаса решили,
че туй Тристан ще го е сторил.
Цял Корнуел сега говорел
за тоз барон обезглавен... [34]
1720 Народът бил като втрещен
от случилото се в гората
и ни един ловец нататък
не се решавал да ловува,

1724 защото всеки се страхувал
от меча на Тристан — дори
далеч от гъстите гори,
в поля, покрити с буйни ниви,
1728 или запуснати и диви.
Навън е топло. Спи Тристан
в укритието с под, застлан
с пласт жълти вехнещи листа.
1732 Как ще се радва на вестта,
че неговият смъртен враг
е проснат в близкия шубрак,
съвсем обезвреден сега.
1736 И тъй, с главата му в ръка,
пристига Говернал на кон
и здраво връзва я на клон.
Щом като вижда я, Тристан
1740 подскача и, като скован
от ужас, дълго тъй остава.
Но Говернал се приближава
и казва му: — Спокойно! С меча
1744 убих аз подлото човече,
съсякох смъртния ви враг.
Тристан ликува: ето как
главата на подлеца пада;
1748 за него никаква пощада.
В страната всички се боят,
на всички вдъхва страх лесът,
не смее никой да припари,
1752 защото пълни господари
са там Изолда и Тристан.
Той, в примитивния си стан,
обзет от плам неустоим,
1756 си прави лък непогрешим,
на клон го тъй приспособява,
че всеки, който преминава,
да бъде на часа сразен.
1760 Щом лопатар или елен

до клона в горната му част
допре се, ударът тогаз
отгоре идва. И обратно...

1764 И затова съвсем понятно
нарича се „Непогрешим“^[35].

Лъкът е тъй необходим
на тримата, за да ядат

1768 месо от дивеч: та лесът
туй само можел да предложи.
Те виждат ясно, че не може
да сложат залък хляб в устата.

1772 Как да излязат от гората!
Добре все пак, че с лов богат
те утоляват своя глад!

1776 Веднъж, през жътвеното лято,
след Петдесетница, когато
росата пада призори

и птички сънните гори
събуждат, с меча си Тристан
1780 напуска своя горски стан,

Лъка Непогрешим отива
да види и в гората дива
ловува, но се случва зло,
1784 каквото друг не би могло
да сполети. Човек тогава
за собственото зло забравя,
щом гледа чуждото мъчение:

1788 в това намират утешение
които силно се обичат.

На колко мъки се обричат
Изолда и Тристан в гората!

1792 Историята им, която
Берул във книга е открил^[36],
твърди, че никой не е бил
в плен на любов така гореща.

1796 Кралицата Тристан посреща
в потискация летен зной

.....

— Какво се случи с тебе, мили?

1800 — Търчах по сур елен, та сили
не ми останаха в гърдите,
и ми тежат за сън очите;
едва добрах се до заслона.

1804 В колиба от листа и клони,
Изолда върху куп трева
отпуска своята глава,
без да си сваля облеклото.

1808 След нея и Тристан в леглото
също така облечен ляга
и меча помежду им слага.

1812 На пръста на Изолда свети
чист изумруд, ала ръцете
са ѝ тъй слаби, че халката
едва не пада на земята.

1816 Съвсем спокойно те си спят
притиснали се гръд до гръд:
Тристан обхванал е с ръка
пленителната ѝ снага,
а тя врата му е обвила

1820 с ръце и нежно се е свила
в обятията му. Та как
те да дадат по-явен знак,
че истинска любов опива

1824 душиите им? Но те не сливат
в целувка своите уста.
Във спотаените листа
дори лек вятър не поява.

1828 Кос слънчев лъч се отразява
в изящния Изолдин лик
и той блести като светлик.

1832 Така, сами, те в сън блажен
щастливи спят. А този ден
в леса ловува Говернал.

А той какво е преживял!

По-долу всеки ще научи
1836 какво зло щяло да се случи!
Един пазач в леса вървял,
клонака разпилян видял
и като тръгнал по следите,
1840 без труд открил къде били те.
Щом той ги разпознал, веднага
обратно втурнал се да бяга,
цял разтреперан, пребледнял.
1844 Неистов страх го завладял,
защото стане ли Тристан,
ще бъде мигом с меч заклан.
Защо ли тук той да остави
1848 главата си? Без да се бави,
бегом излязъл от гората.
А в тоз момент върху тревата
възлюбените сладко спят.
1852 Две левги само ги делят
от двора... Откъде да знаят,
че може би им идва краят.
Пазачът несъмнено знае
1856 повелята на Марк каква е:
добра награда ще даде
на този, който предаде
Тристан. Пазачът затова
1860 към двора тича през глава,
а кралят вече е събрал
там дворцовия трибунал.
Пазачът по наклона слиза
1864 и тичешком в палата влиза.
Да не помислите, че той
там спрял за отдих и покой:
и дъх не щял да си поеме,
1868 за да не губи ценно време.
Щом в залата голяма влязъл
и кралят Марк го забелязал,
извикал го и го попитал:

- 1872 — Навярно ти до нас долиташ
със важна новина. Аз знам,
че си ловец и то голям,
и с кучетата гонки правиш.
- 1876 Ти тъжба ли ще ми представиш?
Защо така припрян изглеждаш?
Да нямаш сметки да уреждаш
със друг или пък негодуваш,
- 1880 че не ти дават да ловуваш
за дивеч в моята гора?
— Кралю, до двора се добрах
бегом и моля за внимание.
- 1884 Нали сте дали обещание
да наградите свръхдобре
човека, който разбере
къде Тристан се е укрil.
- 1888 Ако на място, с риск дори,
той да го залови не може,
пред вас за всичко да доложи.
Открих го. Истината вам
- 1892 говоря аз, защото знам,
че инак ме грози възето.
Сир, нека идем там, където
Изолда и Тристан щастливо
- 1896 си спят спокойно в място диво.
Изтръгнах, като ги видях,
и тук веднага дотърчах.
А кралят слуша и пухти,
- 1900 въздиша, ярост го гнети.
И пита: — Где са те? В кой кът?
— Прегърнали се, те лежат
в гората под заслон от клони.
- 1904 Кралю, вземете своя кон и
да тръгваме. Да отмъстите!
Ако от мъст се въздържите,
то ще е знак, че крал без чест
- 1908 владее кралството ни днес.

— Веднага тръгвай ти оттук! —
отвърща Марк. — На никой друг
ни дума! Има кръстопът
1912 при гробището, гдето спят
покойните, край **КРЪСТ ЧЕРВЕН**.
Ще ме изчакаш там. От мен
сребро и злато ще получиш,
1916 щом замисълът ни сполучи.
Тъй станало... Бог го убил
тоз, който си е наумил
Тристан на смърт да обрече!
1920 Да бе си траял, вярвам, че
не би умрял в позор и срам
(куп случаи такива знам).
Марк на придворните си казал:
1924 — Аз тръгвам. Да не е излязъл
сега след мене някой друг!
Нареждам да стоите тук.
— Не бива тъй, кралю, сега
1928 не е хич време за шега.
Без свита и извън палата!
Лъжец ли с новина чудата
успя ума ви да замае?
1932 — Не, нищо ново аз не зная —
отвърща Марк. — Но този ден
една девица среща с мен
желае и по таз причина
1936 на кон самичък ще замина.
— Как тъй ще тръгнете самин?
Нали Катон на своя син
заръчал да не ходи сам!
1940 — Аз на Катон съвета знам,
но оставете Марк да прави
това, което му се нрави.
На своя кон, запасал меча,
1944 готов е Марк да тръгва вече;
той все така е обладан

от страшна ярост, че Тристан
съпругата му е отнел.
1948 И затова се е заклел
сам с меч си да ги убие,
ако ги някъде открие.
И въпреки че съжбява
1952 за случката, Марк продължава
напред, защото иска мъст.
Когато стига онзи кръст,
където горският го чака,
1956 те тръгват по пътека пряка
през гъстата гора. Вървял
отзад ядосаният крал
и размишлявал, с меч в ръка,
1960 че само мечът досега
единствен верен му е бил,
с когото и да е дружил.
А ако се Тристан събуди,
1964 туй несъмнено ще принуди
в двубой Марк с него да се мери
и там смъртта си ще намери
един от тях... Крал Марк дори
1968 готов бил трижди да дари
пазача, тоз човек без срам,
ако по-бързо идат там.
И ето, че те стигат близо
1972 до горския заслон; Марк слиза
от своя як гасконски кон,
привързва го на сведен клон,
след туй придвижват се, дордето
1976 откриват мястото, където
очаквал да ги свари кралят.
За малко спират и той сваля
набързо връхните одежди
1980 (без тях дважд по-добре изглежда
прекрасното му стройно тяло).
Ала сърцето му, преляло

от гняв, го кара меч да вземе,
1984 готов смъртта си да приеме,
ако не бъдат умъртвени
онези влюбени презрени.
Не влязъл още, Марк поглежда
1988 към горския и му нарежда
вън да изчака дотогава,
дордето той се с тях разправя.
Преди да се нахвърли гневно
1992 на двамата, обзет от ревност,
десницата му отмалява...
И слава Богу, че тъй става,
защото кралят вижда как
1996 и двамата лежат все пак
един от друг на разстояние
и всеки — в свое одеяние;
краката им не са се сплели,
2000 не са се устните им слели,
а помежду им меч лежи.
Ах, колко щеше да тежи
убийството на съвестта му.
2004 В объркването си голямо
Марк сам въпроси си задава:
„Какво ли, Боже, ми остава
да сторя, след като видях,
2008 че има меч помежду тях?
Да ги убия ли или
да ги помилвам? Та нали
ако горят от страст, аз щях
2012 сега да ги открива в грях.
От колко време са в леса,
а ето, че и днес не са
прегърнати в тревата голи.
2016 Ако те мамят ме, защо ли
ще слагат помежду си меча.
Сега си давам сметка вече,
че не бушува скверна страст

2020 в сърцата им. *Защо тогаз*
да ги събуждам? *Нека спят.*
Ако захванем бой, градът
какво ли после ще разправя!

2024 *По-хубаво е да оставя*
следа, че докато са спели,
минаващи са ги видели
и че ни аз, ни някой друг

2028 *НЕ Е ДОШЪЛ НАРОЧНО ТУК*
да вдигне срещу тях ръка.
На пръста ѝ блести халка
венчална. Дадох ѝ я аз

2032 *за сватбата и тя тогаз*
с халка подобна ме дари
(аз нося я и днес дори).
Защо не разменя халките?

2036 *Я виж, на слънцето лъчите*
така ѝ падат на лицето,
че ще го изгорят. Ах, ето
ирландските ми ръкавици,

2040 *които моята кралица*
ми подари; ще ги поставя
така, че сянка да ѝ правят.
Освен това ще взема меча,

2044 *с който Тристан Морхолт съсече.“*
Със всичко Марк се лесно справя:
той ръкавиците поставя
тъй, че да спират топлината,

2048 *набързо сменя ѝ халката*
от отънелия ѝ пръст,
а след това със жест чевръст
прибира меча на Тристан

2052 *и своя меч поставя там.*
Решава кралят този път
да ги остави да си спят^[37].
Излиза бързо от заслона

2056 *и горския пазач прогонва,*

преди на коня си да скочи
и към града да се насочи.
Мнозина питат го във двора
2060 къде е бил, какво е сторил,
но кралят нищо не признава
и обяснения не дава.

Но нека идем пак в гората
2064 да видим спящите в тревата:
кralицата сънува как
сред кичестия храсталак
в богата шатра тя живее,
2068 ала два лъва срещу нея
се втурват да я изядат;
тя мъчи се за кой ли път
да се спаси от зверовете,
2072 но те я хапят по ръцете.
Изолда се съпротивлява,
в съня си силен вик надава
и ръкавиците, и двете,
2076 ѝ падат право на лицето.
От този вик Тристан се буди
и, стреснат, вместо да се чуди,
той скача мигом на крака
2080 и хваща меча във ръка,
поглежда го и чак тогава
на краля меча разпознава.
Изолда вижда със почуда,
2084 че не халката с изумруда
блести на пръста ѝ, а тая,
която дала бе на краля,
и изпищява: — Боже мой,
2088 нима чак тук е идвал той?
— Наистина. Туй означава,
че изход друг не ни остава
освен далече да вървим.
2092 При този наш грях непростим
защо не ни е Марк убил?

Защо ли той е разменил
и мечовете? — Колко странно!
2096 — Да бягаме, дорде е рано!
Ако Марк сам е бил, когато
съгледал ни е, той в палата
ще се е върнал за подкрепа.
2100 Да чакаме ли смърт нелепа
или да бягаме в Уелс?
Аз бягството бих предпочел.
2104 Тогава тъкмо се задал
наставникът му Говернал
и мигом тяхното смущение
го хвърлило в недоумение.
Тристан накратко обяснил:
2108 — Изглежда кралят тук е бил
и още докато сме спели,
халката на Изолда взел и
на нея своята оставил.
2112 И с мечовете тъй направил.
Крои ни нещо, но не знам
какво. Той явно бил е сам
и е решил да иде в двора
2116 да вземе свои верни хора,
които да ни изгорят
пред сбралите се, та градът
на всичко да е ням свидетел,
2120 а после топлатата ни пепел
от вятъра да е отвята...
Да бягаме извън гората:
щом като Марк е разярен,
2124 не бива да стоим и ден.
Единствен изход им остава:
да тръгват... Бързо преминават
Моройската гора със цел
2128 да стигнат рано до Уелс.
Каква безмерна тегота
им бе донесла любовта:

едно безкрайно изтощение
2132 след три години на мъчение^[38].
Аз споменах ви, че те пили
магическо любовно биле.
Ала кажете ми кой знае
2136 доколко силата му трае?
Изолдината майка само
е знаела способността му.
За Марк и за Изолда тя
2140 била приготвила сместа
и билките така сварила,
че тяхната любовна сила
до три години^[39] да не спира
2144 да действа, но от елексира,
от силна жажда обладан,
за зла беда пил и Тристан
и любовта им оттогава
2148 от ден на ден по-силна става.
Но ето, че дошъл денят,
когато трябвало да спрат
да действат билките... Тристан
2152 взел кожения си колчан,
елен съгледал и стрелата
улучила го в миг в краката.
Раненият елен по склона
2156 побягнал и Тристан го гонил,
чак докато се свечерило.
Ала на тайнственото биле
въздействието тъкмо спряло.
2160 Тристан със цялото си тяло
усетил силно притеснение
и рекъл си: „Какво мъчение
търпях през тези три години,
2164 о, Господи! И ден не мина,
без да се мъча в плен на тази
фатална, пагубна зараза.
С барони вече не се срещам

2168 и ни за рицарството се сещам,
нито за меч и скъпи кожи.
Навярно кралят, мили Боже,
все още щеше да ме тачи,
2172 ако не бях по този начин
постъпил с него — с моя вуйчо.
Днес щях на рицарство да уча
стотина синове най-лични
2176 и можех в боеве епични
с меч храбро да се подвизавам,
печелейки богатства, слава.
Аз на кралицата, горката,
2180 колиба отредих в гората,
а не дворец и вярна свита,
не зали, с мрамор скъп покрити.
За всичко аз виновен бях^[40].
2184 Прости ми, Боже, този грях
и дай ми сила тъй да сторя,
че пак да се завърне в двора
кралицата и най-подир
2188 да заживее с краля в мир.
За него тя се е венчала,
обет за вярност му е дала,
тъй както римският закон
2192 изисква — пред олтар и трон.“
Така, на своя лък опрян,
дълбоко кае се Тристан
за непростимата вина,
2196 че Марк със своята жена,
уви, за срам и за позор,
е стигал често до раздор
и щял да я убие даже.
2200 А пък сега ще ви разкажа
как пред Тристан, със смут в душата,
Изолда, легнала в тревата,
се вайка: — Ех, какво направи,
2204 нещастнице? Та ти остави

богатство и слуги в палата,
за да живееш сред гората
като последната слугиня.

2208 Кралица бях, сега — робиня...
Честта и ранга си затрих,
от билето когато пих
при странстването по море.

2212 Ако дълга си по-добре
бе изпълнявала Бранжиен,
тя можеше поне на мен
да ми напомни да не пия.

2216 Сега аз щях да съм с ония
рояк госпожици придворни
в покои пищни и просторни
и сигурно на всяка бих

2220 намерила добър жених
и бих ги задомила вече.
На колко скръб ни ти обрече
Бранжиен! Едва ли би могло

2224 да има по-голямо зло^[41]...
— Кралице, неразумни бяхме
и младостта си пропиляхме —
отвърща той. — Беда се случи...

2228 Кой би могъл да ни научи
как да постигнем помирение
и да получим опрощение?
Дано пред Марк едно признание,

2232 че нито с думи, ни с деяние
не сме засегнали честта му,
го убеди, че има само
приятелство помежду нас.

2236 Да дръзне рицар в този час
(бил той в Дюрхам или в Лидан^[42])
да претендира, че Тристан
е Марк измамил, той тогава

2240 със меча ми ще се разправя.
Ако на тебе Марк прости,

тогава кралските врати
биха могли да се отворят
2244 за мене също... Влязъл в двора,
аз ще му служа в мир и в бой
и воин по-безстрашен той
не би могъл да си наеме.
2248 Но ако кралят теб приеме,
а мен реши да ме отпрати,
чак във Фризийските палати^[43]
ще се оттегля с Говернал.
2252 Бих и в Британия живял...
Не бих желал, кралице моя,
раздяла с тебе, ако тоя
тормоз не бяхме преживели
2256 сред тези чужди нам предели.
Къде ни любовта докара!
Ако не беше таз отвара,
ти щеше да си с Марк в палата
2260 щастлива, тачена, богата.
Къде, Изолда, да вървим?
— На Господ да благодарим,
сеньор, че толкова държите
2264 с греха си да се разделите.
Нали си спомняте Огрен,
отшелника, и онзи ден,
когато с проповеди свети
2268 и с най-приятелски съвети
прие ни в своята обител.
Да идем със души открити
при него, мили, за съвет.
2272 Той ще ни каже ред по ред
как със достойнство и със чест
да заживеем в мир от днес.
След всичко туй, с въздишка лека
2276 Тристан ѝ отговорил: — Нека
при него тази вечер идем
или пък утре. Ще го видим,

2280 ще поговорим, за да можем
в писмо до краля да изложим
какво е нашето желание.

— Едно-едничко упование
за нас остава, мили мой:
2284 да молим Бога. Само той
ще ни помогне в този час.

И те поемат път тогаз
накъм отшелника Огрен,
2288 откриват го задълбочен
в това, което си чете.

С поклон го поздравяват те,
в параклиса ги той въвежда
2292 и свойски казва им: — Изглежда,
че любовта, страдалци мили,
отнема сетните ви сили
и все така ще ви терзае.

2296 А колко би могло да трае
това безумно изтезание?
Дошъл е ден за разкаяние.

Тристан отвръща му тогава:
2300 — Съдбата ни била такава...

Таз лудост всеки ден и час
от три години мъчи нас.

Ако предложите решение
2304 да се постигне помирение
между кралицата и краля,
аз всичко мога да прежаля

и да потърся препитание
2308 във Лонуа^[44] или в Британия.

Но ако вуйчо ми склони
тук да дочакам старини,
в небето се заклевам днес,
2312 че вечно ще му служа с чест,
ще бъда верен и усърден...
Велик е Марк, и милосърден.

.....

2316 *Аз вече всичко ви признах.
Съвет ни дайте, отче скъпи,
и според него ще постъпим.
 Какво се случва по-нататък:*

2320 *през плач кралицата, горката,
застава мигом на колене
и проговаря примирено:
— О, отче, милост проявете*

2324 *към мен и с Марк ме помирете.
От днес до сетния си час
не бих си позволила аз
подобна лудост. Туй обаче*

2328 *във случая съвсем не значи,
че грижейки се за честта си,
пожертвала бих любовта си.
Аз все така ще го обичам;*

2332 *и без туй времето изтича
и с него — нашето влечение^[45].*

*Огрен я слуша с умиление
и се обръща пак към Бога:*

2336 *— Сполайти, Господи, че мога
да чуя, може би накрая
на дните си, как те се каят
пред мен за сторения грях.*

2340 *И аз се моля зарад тях.
Изолда, чуй ме, чуй, Тристан,
отшелника: той е призван
за вас днес всичко да направи,*

2344 *от лудостта да ви избави.
Ако изпадне в грях веднъж
една жена със някой мъж
и след това се разделят*

2348 *със разкаяние, грехът
от Бог ще бъде опростен.
Тристан, вземи съвет от мен,
Изолда, чуйте моя план,*

2352 *ще поизлъжем ний без свян,*

ако това ви оправдава
и от позор ви отървава...
И да си изкривим душите,
2356 нали смекчаваме бедите^[46].
Ще пратим в Лансиен послание
до Марк; ще почнем с пожелание
за много здраве и сполука.
2360 Ще пишем, че сега сте тука,
в гората под заслон от клони,
че ако Марк все пак е склонен
кralицата да приюти
2364 и за греха да ѝ прости,
ти също би се върнал в двора,
Тристан. И доблестните хора
не ще говорят, че у вас
2368 е имало престъпна страст.
Но ако Марк не убедиш,
знай, на възето ще висии.
Ако е нужно да се биеш,
2372 ти можеш всеки да надвиеш,
затуй такъв съвет ти давам,
той и на Марк честта спасява.
Когато кралят заповяда
2376 да ви изпепелят на клада,
джуджето, както е известно,
не пожела да има честно
и безпристрастно правосъдие.
2380 Но Бог решил бе с вас да бъде
и от смъртта да ви избави
(че ако той ви изостави,
кой би протегнал вам ръка^[47]?).
2384 Ти скочи в бездната така,
че никъде, дори и в Рим,
не ще намериш ни един
на скок такъв да се реши.
2388 Страхът ли ти крила приши?
Ти и Изолда отърва

от явна смърт и след това
подслон намерихте в гората.
2392 Ти беше я довел в палата
при Марк за негова съпруга.
Не вярвам твоята услуга
да е потънала в забрава:
2396 добрите спомени остават
(годежът стана в Лансиен).
Било би подло, според мен,
ако не беше ѝ навреме
2400 помогнал... Ако Марк приеме
това ви искрено признание,
то нека стане достояние
на мало и голямо в двора
2404 и нека Марк пред всички хора
посрещне своята жена
като кралица в таз страна.
И ти тогава ще склониш
2408 на служба в двора да стоиш.
Но ако Марк не е съгласен,
тогава изходът е ясен:
морето сам ще прекосиш,
2412 в друг двор ще се установиш,
при някой друг достоен крал.
— Съгласен съм, но бих желал,
сеньор Огрен, да се добави
2416 и друго. Марк ме злепостави
и иска моята глава.
Как да му вярвам! Затова
нека на оня **КРЪСТ ЧЕРВЕН**,
2420 крал Марк да закачи за мен
писмо и най-категорично
да изрази какво той лично
предвижда. И тогава само
2424 повярвал бих в готовността му
да се сдобрим (днес Марк не бива
да знае где се аз укривам).

Печат ще сложа най-накрая
2428 и VALE^[48] според обичая.
И без да губи миг, Огрен
перо, мастило, пергамент
веднага взема и съставя
2432 писмото. След това поставя
печата, на Тристан го дава
и казва: — Ето го. Остава
добре да преценим сега
2436 кой да отиде на ръка
на краля да го предостави...
— С това аз мога да се справя.
— Не, не! — Защо? Прекрасно знам
2440 по кой път стига се дотам.
А докато се върна аз,
Изолда нека бъде с вас.
Изолда, щом стъмни се вѐн
2444 и Марк пригответи се за сън,
ще тръгна с Говернал на кон.
Преди града се спуска склон;
върху гористия превал
2448 ще спра, ще дам на Говернал
жребеца си — да чака там,
а аз пешком ще сляза сам.
Така и сторили. Когато
2452 нощта прихлупила гората,
поели двамата на път.
Вървели, докато градът
Лансин се малко провидял.
2456 Там спрял да чака Говернал,
а пък Тристан сам продължил.
Щом до палата приближил,
избегнал стражата изкусно
2460 и в зейналия ров се спуснал,
преминал бързо през портала
и под прозореца на краля
застанал и извикал тихо

2464 (че множество придворни биха
излезли при по-силен глас):
— Кой буди ме в тъй ранен час?
Защо е толкова припрян?

2468 — Сир, името ми е Тристан.
Дойдох с писмо до вас и ето:
на рамката е писъмцето.
Тук повече не ще остана...

2472 И по обратния път хванал.
Но Марк извикал му веднага:
— Недей, мой племеннико, бяга!
Ала Тристан си продължил

2476 и не след дълго вече бил
при Говернал, своя наставник,
който очаквал го отдавна
и рекъл му: — Какво направи?

2480 Да тръгваме, без да се бавим!
И тръгнаха, но не по преки,
а по обходните пътеки,
и при настъпващата вечер

2484 те приближавали се вече
до ермитажа на Огрен.
А през изминалия ден
отшелникът все молел Бога

2488 Тристан и Говернал да могат
по-скоро там да се завърнат...
И се зарадвал, щом ги зърнал.
А колко се безпокояла

2492 Изолда! Тя и миг не спряла
сълзи да рони. Щом пристигат,
накъм Тристан тя поглед вдига
да разбере какво е сторил,

2496 дали със краля е говорил:
— Тристан, любими мой, кажи ни
пътуването как премина.
Тристан подробно им разказал

2500 как там пристигнал и как влязъл

и как на Марк писмото дал,
как кралят с нищо не успял
да го позадържи във двора.
2504 Огрен подел: — Ти, Боже, стори
такава добрина. Сполай
за всичко! Ти, младежо, знай,
че скоро Марк писмо ще прати.
2508 Когато слязъл на земята,
Тристан встрани лъка оставил
и поприседнал... Оттогава
в параклисчето на Огрен
2512 вест чакали те ден след ден.
Марк капелана призовава,
в ръцете му писмото дава,
а той пък, щом печата сваля,
2516 открива, че Тристан до краля
изпраща най-учтив привет,
чете писмото ред по ред
и цялото му съдържание
2520 на Марк предава^[49]. Той с внимание
го слуша, радост го обзима,
че със съпругата любима
ще бъде пак. И най-напред
2524 събира кралския съвет,
за да реши какво да стори:
— Получих туй писмо, сеньори.
Изслушайте го и тогава,
2528 както дългът ви повелява,
кажете що да правя аз.
Пръв взема думата Динас:
— Сеньори, чуйте, разсъдете
2532 и мнението си кажете.
Дадете ли добра идея,
ще се съобразим със нея.
Писмото току-що дошло е...
2536 Да чуем най-напред какво е
конкретното му съдържание,

а след надлежно тълкувание
становището си кажете
2540 и смислен изход предложете,
че необмисленото мнение
ще е за краля оскърбление.
Очаква той добър съвет
2544 от нас. — Бароните в ответ
му рекли: — Прочети каквото
написано е във писмото.
С писмо в ръцете капеланът
2548 пред целия съвет застанал
и почнал с нужното старание:
— Ще ви помоля за внимание.
Това писмо е от Тристан.
2552 На нашия съвет отбран
той поздрави сърдечни праща.
Но чуйте точно как подхваща:
„Кралю мой, колко време мина
2556 откак ирландската княгиня
Изолда стана ти жена?
Аз бях във нейната страна,
с меч остър дракона убих
2560 и двора им от зло спасих.
Затуй и бях възнаграден:
Изолда трябваше за мен
да се сгоди. Но аз реших,
2564 че си по-подходящ жених
и по-добре е да я вземеш
ти за жена. Известно време
живя в любов с Изолда ти.
2568 Ала интриги, клевети,
кралю, отровиха ви дните.
С меч ще втълпя на подлеците,
че няма никаква вина
2572 към вас, сир, вашата жена.
Кълна се, че до тоя ден
не е тя имала към мен,

ни аз към нея долна страст.
2576 Ако не вярвате, тогаз
издайте против мен присъда:
срещу бароните да бъда
изправен, та със меч, пред двора,
2580 аз сам да излича позора.
Кралю, ти беше разгневен
и заповяда ведно с мен
Изолда да гори на клада.
2584 Но Господ ни дари пощада:
аз, вуйчо, скочих от скалата
и си спасих така главата.
И тя от смърт се отърва
2588 (хвала на Бога за това!).
Кой би изтъкнал основание,
кой би намерил оправдание,
ако бе изгорена тя?
2592 Ти, сир, се съгласи сганта
с Изолда да се забавлява.
Аз длъжен бях да я избавя...
И оттогава сме в гората.
2596 Ти разгласи навред в страната
веднага да ни доведат,
голяма клада да стъкмят,
та в огъня да изгорим...
2600 Сир, със Изолда се сдобри
и аз ще съм за своя крал
най-преданият му васал.
Не се ли съгласиш, тогава
2604 единствен изход ми остава:
да ида в край отдалечен,
отвъд морето, и за мен
тук да не чуят нивга вест.
2608 Сир, обсъди въпроса днес
с бароните... Не мога тая
потискаща среда изтрая:
ако се с теб не помирим,

2612 тогаз с Изолда ще вървим
в Ирландия и по закон
тя ще заеме своя трон.“
И капеланът най-подир
2616 добавя: — Туй е всичко, сир.
Които се били събрали
при Марк, от чутото разбрали,
че сигурно ще се наложи
2620 зарад Изолда (не дай Боже!)
меч да кръстосат със Тристан.
— Кралю, ти с нея си венчан —
му рекли те. — Вземи я пак.
2624 Та само някакъв глупак
могъл би да твърди, че тя
ви е засегнала честта.
А пък Тристан да заминава
2628 за Гавоа^[50], да проявява
там храбростта си във войната
с Шотландия. Едва когато
със своя меч покаже той,
2632 че е наистина герой,
обратно призови го ти.
Но засега му извести
с писмо веднага тук в палата
2636 той да ти доведе жената
и тя при тебе да остане.
И Марк отсякъл: — Капелане,
веднага напиши писмото
2640 и му го изпрати, защото
тъй бързо дните си отиват,
а моята жена красива
2644 тя изживява своята младост!
Предай им поздрав от мен
и там на оня **КРЪСТ ЧЕРВЕН**
сложи писмото! — Много точно
2648 изпълнил капеланът срочно

повелята на своя крал.

През тази нощ Тристан не спал:

с писмо в ръка, по месечина,

2652 той Бялата поляна минал

и го занесъл на Огрен.

А той прочел го, впечатлен

от благородството, което

2656 изпълвало на Марк сърцето:

той, значи, смята за добре

Изолда да си прибере.

В писмото давал указание

2660 кога и как това да стане.

От съпричастност обладан,

Огрен окуражил Тристан:

— Младежо, радвай се, защото

2664 Марк отговаря на писмото,

че ще живее занапред

с кралицата. Такъв съвет

му дали неговите хора.

2668 Но теб той не приема в двора:

в далечна някоя страна

да си вървял и при война

да подкрепиш друг някой крал.

2672 А след година-две той щял

на тебе също да предложи

да се завърнеш. Марк ще може

при **СТРАШНИ БРОД** подир два дена

2676 (и срещата е уточнена)

Изолда да приеме. Там

ще му я предадеш ти сам.

Във отговора друго няма.

2680 Тристан възкликнал: — Ах, голяма

тъга душата ми обзима!

Раздяла ни грози, любима,

но тъй съдбата е решила.

2684 Не ще забравя нивга, мила,

как страда ти заради мен,

затуй кълна се в този ден,
че и при мир и при война,
2688 в която и да съм страна,
от мен ще получаваш вест.
И аз не ще съм тъй злочест,
ако, каквото и да правиш,
2692 любимия си не забравиш,
ако и ти писма ми пишеш.

Изолда тягостно въздиша:
— О, чуй молбата ми, любими,
2696 като заложник остави ми
в палата кучето Хюсден.
Когато бъде то до мен,
за тебе ще си мисля аз
2700 и всеки мой печален час
в час радостен ще се превръща.
Аз кучето ти ще обгръщам
с такива грижи и внимание,
2704 каквито никое създание
до днешен ден не е познало;
на него ще отдам изцяло
най-свидното си в този свят^[51]...

2708 Вземи тоз пръстен със печат
и непрестанно го носи,
ръката ти за да краси.
Ако вестител пратиш, нека
2712 покаже го, та на човека
веднага вярва да му хвана.
И нито кралската забрана,
ни волята на други хора
2716 тогаз не ще ме спрат да сторя
каквото той ми повели,
без притеснение дали
не се на укори излагам,
2720 щом туй честта ми не засяга.
Тристан, аз много те обичам
и в нашата любов се вричам.

Ще ми оставиш ли Хюсден?

2724 — Да, мила. Туй ще е от мен
за обичта ни скъп залог.

И нека да ни пази Бог!

А пък кралицата добавя:

2728 — Щом мой ще е Хюсден, тогава
твой нека бъде моят пръстен!

Изолда сваля го чевръсто
и го на пръста му надява;

2732 и толкоз хубаво им става,
че се целуват един друг.

А в този миг Огрен оттук
отива в Мон^[52] — прекрасен град,

2736 на стоки разни пребогат.

Оттам купува облекло,
каквото рядко би могло

2740 да се намери: кожи ценни,
бельо, копринени премени,

обувки, шапка, ръкавици...

Жребец със златна амуниция
намира за Изолда той

2744 и всички стоки плаща в брой.

Цял Корнуел е известен,
че Марк в уречения ден

с Изолда ще се помирява

2748 и че при Страшни брод ще става
сдобряването със жена му.

А благородниците само

туй чакат: те на тържеството

2752 се стягат да вървят, защото

Изолда тачат и обичат.

И всички почват да се стичат

към Страшни брод. Със изключение

2756 на тримата: тях изкупление,

заслужено, не ги подмина:

един от тях от лък загина,

а другите двамина бяха

2760 с меч повалени и умряха;
дори пазачът не избяга
от своята смърт: с една тояга
от Перинис след кратък бой
2764 сред храстите убит бе той.
Тъй Бог реши да отмъсти
на четирима подлеци^[53]...

Така, в уречения ден,
2768 от свитата си придружен,
на кон пристига Марк, напет,
а по поляната навред
се виждат шатрите просторни
2772 на всички негови придворни:
за всекиго там място има.

Тристан със своята любима
към шатрите се приближава
2776 и лесно краля разпознава.
Понеже той изпитва страх,
че Марк за сторения грях
дори да го убие може,
2780 желязна ризница е сложил
под дрехите — да го предпазва.
Той пътъом на Изолда казва:
— Кралице, давам ви Хюсден.

2784 Обичайте го, както мен,
и непрестанно се грижете
за него... Ах, Изолда, ето
Марк и придворните барони,
2788 и рицари, и много воини.
След малко ще се приближим
и няма как да продължим
да разговаряме така.

2792 Затуй ви казвам отсега:
щом вест ви пратя, ще ви моля
да действате по мойта воля.
— Тристан, аз вярвам в любовта ви.

2796 Но ако някой се представи

и пръстена не ми покаже,
тогаз, каквото ще да каже,
аз няма да му хвана вяра.

2800 А пръстенът ще ме накара,
каквото и да се изправи
пред мен (дори стени най-здрави),
да сторя онова, което

2804 поискало ти е сърцето.
— Да ти помага Бог! — отвърща
Тристан и нежно я прегръща.
А тя подхваща пак с копнеж:

2808 — Ти^[54], мили, ще ме предадеш
след мъничко на Марк в ръцете:
тъй на отшелника съветът
(комуто дълги дни желая)

2812 ще се осъществи накрая.
Но за едно те моля аз,
стой в кралството до онзи час,
когато ще се разбере

2816 дали достатъчно добре
държи се кралят спрямо мен.
Любими, в този тъжен ден,
когато ида във палата

2820 при Марк, ти се върни в гората
при горския пазач Ори.
Спомни си нощите добри,
когато двамата там спяхме,

2824 и колко с теб щастливи бяхме^[55]!
Дано се всичко нареди
така добре като преди!
За тримата злодеи знай,

2828 че чака ги заслужен край —
три трупа на земята прашна...
Какво, че гледката е страшна,
те трябва в ада горят!

2832 Ти при Ори във онзи кът
ще имаш най-добър подслон.

Ще идва Перинис на кон
от мене вести да ти носи.
2836 Любими мой Тристан, дано си
навек под божия закрила!
— Не се боя от нищо, мила.
Но ако някой теб обиди,
2840 той няма светъл ден да види.
— Благодаря ти за това,
Тристан, От твоите слова
ми става леко на душата.
2844 Промушвайки се през тълпата,
те приближават се до краля;
Марк пръв напредва, без да сваля
надменния си взор, познат
2848 на всички в двора. Изотзад
е сенешалът от Динан.
А междувременно Тристан,
повел Изолдиния кон,
2852 пред Марк застава и с поклон
му казва: — Връщам ти жената,
кралю. Едва ли във страната
по-доблестна съпруга има.
2856 Тя е едно неоценимо
богатство. Разреши ми, сир,
с меч да докажа най-подир
пред твоя двор, че между мене
2860 и нея нищо непочтено
не се е случило до днес.
Кралю, кълна се в своята чест,
че някой ни наклевети
2864 и на лъжи повярва ти.
Ако се проваля, на клада!
Но прав ли съм, глави ще падат.
Кралю, при теб ли да остана
2868 или към Лонуа да хвана?
Баронът от Линколн, Андре^[56],
на краля казва: — По-добре

ти в двора да го задържиш:
2872 така врага си ще страшиш.
 Не е Марк вече непреклонен,
 от неговия гняв и помен
 не е останал. Марк тогава
2876 Изолда при Динас оставя,
 с Тристан се след това отделя
 и нещо важно му споделя.
 А сенешалът е известен
2880 като достоен, искрен, честен.
 Той отзовава се веднага
 и на кралицата помага,
 за да свали от своя стан
2884 тя своя шал златотъкан.
 Под него туника красива
 отчасти роклята ѝ скрива,
 а наметало — в сърма, в злато —
2888 стои ѝ сякаш е излято
 (Огрен съвсем не чувства жал,
 че толкова пари е дал).
 Динас ту в русите коси,
2892 ту в светлосивите очи
 заглежда се и се шегува.
 Но от това пък негодуват
 бароните проклети (нека
2896 измъчва ги съдба нелека!).
 Те казват му: — Кралю, в измяна
 Изолда бе заподозряна.
 Отстъпите ли този път
2900 и те отново се сберат,
 това ще бъде поощрение
 за стореното прегрешение.
 Той трябва да върви в чужбина.
2904 И ако до една година
 Изолдиното поведение
 не породи у вас съмнение,
 едва тогава го върнете.

2908 — Ще следвам вашите съвети,
да казва кой каквото ще.
Когато известяват те
Тристан какво е Марк решил,
2912 той на Изолда с поглед мил
прощални думи проговаря.
А тя мълчи, от срам изгаря
в това враждебно обкръжение.
2916 Каква тъга, какво мъчение!
Тристан потегля... Марк го пита
в кои предели ще се скита
и му предлага най-богато
2920 да го дари с пари и злато.
— Сантим дори не бих приел
от теб, кралю на Корнуел, —
отвърща му Тристан тогава. —
2924 При крал воюващ заминавам —
на него само ще разчитам.
И Марк със цялата си свита
Тристан изпраща до морето...
2928 Кралицата със скръб в сърцето,
не мръдва, с поглед в него взрян.
Щом изпращачите с Тристан
един след друг си сбогом вземат,
2932 обратно всички път поемат.
Последен на брега остава
Динас — той много настоява
Тристан в дома му да гостува.
2936 Когато вече се сбогуют,
Тристан му казва: — Ех, Динас,
настана за раздяла час.
Ти знаеш по каква причина
2940 оттук аз трябва да замина.
Ако изпратя Говернал
с молба до тебе, бих желал
да я изпълниш безусловно.
2944 И те със преданост съдбовна

прегръщат се и клетва дават,
каквото занаяпред да става,
на клетвата си да държат,
2948 тъй както иска го дългът.
Тъй твърдо и пред своя крал
не бил се никога държал
Динас... Обзети от тъга,
2952 си тръгват двамата сега.
В едно стърнище край шубрака
Марк спрял се е Динас да чака.
Бароните си заминават,
2956 но край града се появяват
тълпи: мъже, жени, деца
отиват с грейнали лица
Изолда и Тристан да срещнат.
2960 Отново в мъка безутешна
едни изпадат, щом узнават
вестта, че той си заминава.
Все пак ликува мнозинството,
2964 камбаните ехтят, защото
Изолда в двора се завръща.
И всеки зид, и всяка къща
блести в копринена премяна,
2968 а улицата е застлана
с цветя уханни, с клонки свежи^[57].
И тръгва празничен кортежът
към църквата „Свети Самсон“^[58].
2972 Един ли граф или барон
с възторг в кралицата се взира.
Представителите на клира
в епитрахили и стихари
2976 се надпреварват кой ще свари
да я приветства като мине.
А тя, в одежди тъмносини,
от коня грациозно слиза
2980 и с другите във храма влиза.
Епископът се появява,

ръка вежливо ѝ подава,
дължима почит ѝ отрежда
2984 и до олтара я отвежда.
Динас пред другите застава
и на Изолда плат подава
2988 (сто марки сребърни той чини
и свети, сякаш че рубини
блестят на златна диадема).
Изолда царствено го взема
и на олтара го поставя;
2992 от него после ще направят
епитрахил — той ще се пази
в съкровищницата за празник.
В „Свети Самсон“ той все така
2996 използва се и досега.
След тази празнична визита
Марк с цялата си вярна свита
с Изолда влиза във палата —
3000 там, на трапезата богата,
в чест на Изолда да празнуват
и до насита да пируват.
След сватбеното тържество
3004 такова пищно пиршество
едва ли някой бил видял.
Марк за сто крепостни издал
декрет да ги освободят
3008 и в рицарство да посветят
надлежно двадесет момчета.
А пък сега ще разберете
какво Тристан в момента прави.
3012 Преминал хълми и морави,
той сред вековните гори
намира горския Ори;
там в избата е настанен
3016 и е на топло приютен.
Ори е ревностен ловец —
той носи вкъщи ту сърнец,

ту лопатар или глиган,
3020 ту заек див или фазан,
и много е щастлив, че може
храна на госта да предложи.
А и Изолда доста често
3024 по Перинис му праща вести.
Така приятни дни Тристан
ведно с Ори прекарва там —
в самотната обител, дето
3028 любов възражда му сърцето,
далече от сплетните в двора.
Сега пък чуйте ме, сеньори,
за подлеците що ще кажа
3032 (дано ги Господ Бог накаже,
защото тяхна е вината,
че Марк прогони от палата
Тристан!). И месец не изтекъл
3036 от приема и Марк си рекъл
да иде с тримата на лов.
Той спрял в степта край плитък ров,
обходил с взор околността
3040 и забелязал пепелта
от огън, току-що изгаснал.
И тъкмо Марк се бил захласнал
по кучешкия лай, когато
3044 онез злосторници познати
го заговарят: — Сир, кажете
как можете да разберете
дали любовница била е
3048 Изолда на Тристан? Кой знае
що имало е между тях?
Та тя слуха за сторен грях
не е отрекла никой път.
3052 А пък бароните държат
да знаят истината, сир.
Изолда трябва най-подир
в създа тоз случай да изложи.

- 3056 Щом легне в брачното ви ложе,
кажете ѝ, че го дължи
на двора. Ако възрази,
ще значи, че не заслужава
- 3060 тя в кралството ви да остава.
Тук кралят се ядосал много:
— Сеньори, няма ли, за Бога,
най-сетне с клюките да спрете?
- 3064 Я без увъртане кажете
каква ви е сега целта.
Държите, очевидно, тя
в Ирландия да се завърне.
- 3068 Нима Тристан не се обърна
към вас, заставайки в защита
на честността ѝ. Кой опита
в двубой да го опровергае?
- 3072 Заради вас Тристан сега е
извън страната, в кралство друго.
Нима и своята съпруга
от двора трябва да изгоня?
- 3076 Сто сопи заслужава оня,
в когото зрее този план.
Ще бъде остро порицан
(кълна се и в свети Етиен^[59])
- 3080 тоз, у когото някой ден
разкрива замисли престъпни.
Тристан навярно зле постъпи.
Но той е силен. Престанете
- 3084 да се заяждате! Свидетел
ми е свети Тремор^[60], че аз
във вторник — утре — в ранен час
Тристан ще ви докарам тук.
- 3088 Туй стряска ги, но изход друг
не виждат те, освен веднага
по домовете си да бягат.
— Дано се в ада провалите,
- 3092 защото само ни срамите —

им казва кралят разгневен. —
Горко ви! Още този ден
вест ще му пратя да се връща.
3096 Объркани, те се обръщат
назад и бързат да се махнат:
„Провал ни чака. Марк е смахнат.
Напук на клетви и закани
3100 Тристан в палата ще остане.
А той, научи ли къде е
някой от нас, с меч ще пролее
кръвта му... Нека пак вървим
3104 при краля да го уверим
че го оставяме на мира.“
Те не след дълго го намират
и заговарят го, но всуе...
3108 Не иска нищо Марк да чуе.
Ех, ако можеше в затвора
да прати тези подли хора!
— Послушай, сир, — подегат те. —
3112 гневът ти срещу нас расте,
а ние за честта ти бдим.
Нали наш дълг неотменим
е да ти даваме съвети.
3116 Но те, уви, не са приети...
Дано накаже Господ всеки
твой враг с възмездие навеки!
А ние, твоите васали,
3120 кога сме ти съвет лош дали?
Щом в нас не вярваш, ще мълчим,
не искаме да те гневим.
На своето седло облегнат,
3124 Марк доизслушва ги, засегнат,
а после казва: — Не приемам
тъй да представяте проблема.
Тристан излезе с предложение
3128 с меч да се търси разрешение.
На вас това не се понарава.

Сега не искам помощта ви,
не смятам с вас да влизам в спор;
3132 махнете се от моя двор.
Кълна се и в свети Андрей,
че действате като злодеи:
нанесохте ми тежка рана
3136 в сърцето: тя не ще престане
да ме боли поне година.
Заради вас сега в чужбина
е племенникът ми Тристан.
3140 Бароните (Деноалан
и Ганелон, и Годоин^[61])
издигат глас като един,
но кралят не обелва зъб
3144 и мигом им обръща гръб.
Отново в плен на злоба дива
те в замъците си отиват,
решени да му отмъстят.
3148 Марк не дочаква този път
ни кучета, нито викачи.
Щом стига Тинтагел^[62], той скача
от коня си и се промъква
3152 незабелязан. Тъкмо мръква,
когато в своите покои
с меч при Изолда влиза той.
Изолда, в пълна изненада,
3156 на колене пред краля пада,
но той отново я изправя.
А тя поклон дълбок му прави,
но вижда го объркан, мрачен
3160 и без ескорт. „Нима туй значи,
че е заловен моят мил?“ —
се пита тя със вид унил.
Кръвта нахлува ѝ в лицето,
3164 страхът смразява ѝ сърцето
и тя припада смъртно бледа
в прегръдката му. Марк я гледа,

целува я и пита: — Ах,
3168 *какво ти е? — Изпитвам страх.*
— Не бой се! — Тя се посвестява
от чувото и промълвява:
— Кралю, личи по твоя вид,
3172 *че на ловците си сърдит.*
Заради лов човек не бива
да се ядосва и унива.
Марк със усмивка и отвърща,
3176 *а после нежно я прегръща*
и казва: — Мила, в двора има
от доста дълго време трима
барони подли: те целят
3180 *все с нещо да ми навредят:*
на щастието ми посягат.
Аз трябва, както се полага,
да ги разоблича, защото
3184 *дори да ги изгоня, злото*
се е загнездило у тях;
от никого те нямат страх.
И тъй като аз все им правя
3188 *отстъпки, те не ме оставят*
на мира. Явно никой път
те няма да се променят.
Нали със думи заядливи,
3192 *с лъжи, с постъпки нечестиви,*
уви, тез недостойни хора
подведоха ме и от двора
аз своя племенник Тристан
3196 *прогоних и сега презрян*
той скита по земи далечни.
От техните интриги вечни
омръзна ми и съм решен
3200 *Тристан да отмъсти за мен.*
Щом чува тя това признание,
за миг обзема я желание
открито да му отговори,

3204 ала не смее да го стори.
Разсъдъкът ѝ я предпазва:
не бива всичко да му казва.
И тя мълви: „О, небеса,
3208 и тука стават чудеса,
щом кралят е обзет от яд
към подлеците в тоз палат.“
А после с Марк споделя: — Чух,
3212 че носи се за мен лош слух.
Да ме погубят ли целят?
Дано се в ада провалят,
щом все ме карат да треперя!
3216 В теб само мога да намеря
подкрепа. — Да, кралице, има
между бароните ми трима,
които са предубедени
3220 и срещу теб са настървени.
— Защо? — Защото те държат
да чуят дворът и градът
от теб надлежно обяснение
3224 за стореното прегрешение
с Тристан. — А ако го направя?
— Аз предполагам, че тогава...
— Сир, ще го сторя — Но кога?
3228 Защо не още днес? Сега?
— За толкова къс срок не мога.
— Достатъчен е. — Сир, за Бога,
разчитам на съвет от вас.
3232 Та те на мира нито час
не ме оставят! Аз не знам
какви мотиви да им дам.
Ако пред цялата страна
3236 отхвърля своята вина,
ще минат дни и с настървение
те пак ще искат обяснение.
Кралю, та в целия палат
3240 аз нямам ни един познат,

на който мога да разчитам.
Кого да моля за защита?
Надявам се, кралю, все пак
3244 да мога да узная как
от тази трудност да изляза,
пък кой каквото ще да казва.
И да застана пред закона,
3248 и клетва да им дам съм склонна,
аз всичко мога да направя...
Те нека само срок поставят.
Ала в уречения ден
3252 ще дойде крал Артур при мен
със свитата си. Щом и тях
аз убедя, че нямам грях,
клеветниците ми тогава
3256 ще се натъкнат на разправа
с присъстващите там барони
от Корнуел и от Саксония.
Пристигнат ли Артур, Жирфле,
3260 Говен и сенешалът Ке,
и сто най-предани васали,
те биха всекому предали
каква е истината, даже
3264 да трябва с меч да се докаже.
Кралю, държа пред чужденците
клеветниците и лъжците
от Корнуел да се явят.
3268 Да бъде известен градът,
че на уречената дата
ще трябва бедни и богати
да са на Бялата поляна.
3272 Ако на твоята покана
не могат да се отзоват,
тогава нека ги лишат
от туй, което притежават.
3276 А лично аз не се съмнявам,
че крал Артур, щом вест получи

от мен, каквото да се случи,
ще дойде. Знам предаността му.
3280 След тези думи кралят само
й заявил: — Ти имаш право.
Веднага се разпространява
вест, че събитията щели
3284 да станат в срок от две недели.
И до бароните тя стига
и задоволение се надига
в душите им... Но те не знаят
3288 какъв ще бъде всъщност краят.
И както искала, тъй става:
кralицата не закъснява
чрез Перинис и до Тристан
3292 да прати вест за своя план:
— Кажу ми с колко много мъка
аз преживявам таз разлъка
с увереност, че само той
3296 с любов предишния покой
ще ми възвърне пак в душата.
Той бил е на височината
при моста с дървения свод
3300 край блатото при Кални брод.
Настъпи ли денят уречен,
като прокажен преоблечен,
Тристан да иде и застане
3304 там (в близост с Бялата поляна),
в едната си ръка с тояжка,
а пък във другата със чашка,
за да събира милостиня.
3308 Той ще получи от мнозина
монети сребърни и златни
и ще ми ги даде, когато
се срещнем в някой таен кът.
3312 Перинис, както всеки път,
приел заръката с готовност.
Когато слънцето отново

заслизло по небосвода,
3316 Перинис вече бил пребродил
гората гъста и по мрак
навлязъл в онзи храсталак,
където тих подслон намерил
3320 Тристан. В момента той вечерял
и като забелязал госта
да идва, се зарадвал доста,
защото знаел, че ще има
3324 вест от кралицата любима.
Перинис точно му предал
молбата и Тристан разбрал
какво се иска. Той навел
3328 главата си и се закле
и в Господа и във светците,
че много скоро подлеците
с главите си ще се простят
3332 или на клони ще висят.
— Ти на кралицата кажи
за прежното да не тъжи,
да има пълна вяра в мен,
3336 че аз в уречения ден,
където трябва, ще отида,
че тялото ми не ще види
вода, дордето с меч в ръката
3340 не отмъстя за теглилата,
от подлеците причинени.
Каквото в случая от мене
зависи, аз ще го направя,
3344 та при процеса с чест и слава
да се измъкне тя, дай Боже.
Кажи ѝ да не се тревожи:
аз като просяк ще приседна
3348 при Кални брод и ще протегна
ръката си за милостиня.
Край мене крал Артур ще мине
и лептата му ще получа.

3352 Държа Изолда да научи,
че ще изпълня този план —
с решимост казва му Тристан.
— Подробно всичко ще представя —
3356 отвърща пажът и добавя,
излизайки по стъпалата:
— Ще ида при Артур в палата
да му предам на този ден
3360 и той да иде, придружен
от най-отбраната си свита:
онез сто рицари, които
свидетели ще се явят,
3364 щом подлеците се решат
кралицата пак да излагат.
— Върви и Бог да ти помага!
Перинис яхва своя кон
3368 и приближава Карлион^[63]
след дългия и труден път
(ако изпълнен е дългът,
той ще получи неизбежно
3372 възнаграждение надлежно).
Там пажът с питане разбира,
че кралят вече се намира
във Сноудон. Един пастир
3376 му обяснява: — Слушай, сир,
той с рицари със войнска слава
край кръгла маса заседава
(като света се тя върти^[64]);
3380 там можеш да го видиш ти.
— Ще продължа натам тогава.
Щом до двореца приближава,
от своя кон Перинис слиза
3384 и при събралите се влиза.
Един от тях го забелязва
и тутакси на краля казва,
че рицар млад за него пита.
3388 Под погледа на тази свита,

която вече заседава,
най-чинно Перинис застава
и казва: — Нека Бог да пази
3392 от зло и крал Артур, и тази
дружина най-благочестива.
Аз от кралицата красива
Изолда поздрав ви предавам...
3396 Артур отвърща му тогава:
— За думите, които чух,
благодаря. Светият дух
дано да ѝ вовек помага,
3400 а и на тебе, момко драги!
Сега пред всички свои хора
те уверявам, че ще сторя
това, което иска тя.
3404 А тебе ще те посветя
във рицарство, затуй че днес
ми носиш много важна вест
от най-красивата жена,
3408 каквато в никоя страна
не срещнах — и в Тудела^[65] даже.
Дойдох във двора, за да кажа
вест много важна според мен
3412 на вас, кралю, на сир Говен
и на бароните. Те знаят,
че днес кралицата и кралят
живеят вече в мир: пред взора
3416 на дворцови и други хора
те стигнаха до помирение...
Тристан направи предложение
да бъде на дуел решено
3420 дали достатъчно почтена
била е нашата кралица.
Но никой благороден рицар
не щя с Тристан да се сражава.
3424 А някои пък настояват
Изолда лично оправдание

да каже на всеослушание.
Но в двора близки няма тя...
3428 А кой новак без помощта
на друг би плувал във водата?
Откакто аз стоя в палата,
се уверих, за съжаление,
3432 че кралят няма свое мнение
и се от другите влияе^[66].
Затуй кралицата желае
да сте в уречения ден
3436 на Страшни брод, обиколен
от най-заслужилите в двора
и от стотина ваши хора.
Когато тя се оправдае
3440 пред вас, от всеки ще се знае,
че вие ще я защитите,
при нужда, срещу подлеците.
При тези думи кой от жал
3444 не би дори сълзи пролял?
Там всички, от тъга обзети,
си казват: „Колко са проклети!
Защо Изолда злепоставят?
3448 Защо ли кралят се поддава
на клюките им, а Тристан е
прокудил да стои в изгнание?
Дано рай божи да не види
3452 тоз, който не склони да иде,
без силите си да скъпи,
кралицата да подкрепи,
ако Артур го призове!“^[67]
3456 Пръв взема думата Говен:
— Ах, вуйчо, нека с ваше знание
предвиденото изпитание
завърши зле за подлеците!
3460 И Ганелон ще различите
сред тях... Преди години той
със мен посмя да води бой,

но аз го проснах на земята:
3464 та с него станахме познати
благодарение на меча.
Ако се пак пред мен изпречи,
ще го сразя и на възето
3468 ще го обеса... След което
защо Тристан да се явява?
Жирфле на свой ред продължава:
— Кралю, те всички до един
3472 презират я: и Годоин,
и Ганелон и Деноалан.
Дано, от Господа презрян,
за цял живот да полудея,
3476 ако при схватка не успея
с меч Годоин да съсека.
Аз даже ще се отрека,
когато с дамите общувам,
3480 разнежено да им целувам
брадичките сегиз-тогиз.
При тези думи Перинис
поклон му прави. А Евен,
3484 синът на Динас, разгневен,
подема с непресторен яд:
— Деноалан ми е познат;
той куп лъжи ще съчини
3488 с цел някого да обвини
пред Марк, но аз прекрасно зная
с какво да го опровергая:
заклевам се в закон и вяра,
3492 че ако някъде го сваря,
от меча ми ще си пострада.
На подлеците тъй се пада.
Как краля ще превръщат те
3496 в играчка в своите ръце^[68]!
Тук Перинис добавя: — Сир,
за подлеците най-подир
дойде решителният час.

- 3500 Доколкото аз знам, при вас
престъпниците получават
това, което заслужават.
Артур отвърща, поласкан:
- 3504 — На рицарите в моя стан,
младежо, този дълг се пада.
Върви да ти дадат обяда. —
И с по-настойчив глас добавя:
- 3508 — На всеки рицар се вменява
(тук думата ми е закон!)
да е с добре нахранен кон,
да бъде с лъснати доспехи,
3512 да сложи подходящи дрехи,
за да се появи пред тази,
която (Господ да я пази!)
такава важна вест ни прати.
- 3516 И знайте, че ще си изпати
тоз, в който видя колебание.
И дворът пламва от желание
да свърши драмата веднага...
- 3520 А Перинис се вече стяга
да си върви... Артур държи
за малко да го придружи
и яхва Паселанд припряно,
3524 защото важно е отрано
добре да се предвиди кой е
най-годен с копието свое
да влезе в схватката фатална
3528 за дамата многострадална.
Артур на Перинис предлага
за рицарството да се стяга,
ала младежът заявява,
3532 че има време дотогава.
Дордето заедно вървели,
Артур и Перинис не спрели
и миг кралицата да хвалят.
- 3536 В момента на раздяла кралят

заръчал: — Бързо си върви,
приятелю, и поздрави
кralицата още сега
3540 от предания ѝ слуга.
Кажи ѝ, че без опасение
Артур за нейното спасение
на всяка стъпка е решен.
3544 Не ще забравя как тя мен
спаси... Спомни ѝ за стрелата,
която се заби в гредата^[69]!...
3548 Аз вярвам, че и тя самата
ще сподели с вас как нещата
се бяха случили тогаз.
— Кралю, тъй ще постъпя аз.
Тук двамата се разделили,
3552 след като всичко уточнили.
Перинис бързал да се върне
със чувството за дълг изпълнен
и на Изолда той по ред
3556 разказал как е бил приет
от крал Артур и от Тристан.

А тази нощ Марк бил в Лидан —
след пълнолунието още
3560 не минали и десет ноци.
И ето, че денят уречен
за срещата настъпвал вече.
Тристан снел своите доспехи,
3564 облякъл овехтели дрехи,
ушити от груб вълнен плат,
и куцайки като сакат,
поел, загърнат в наметало
3568 изцапано и почерняло.
Но неговият меч кален
бил му на кръста прикрепен.
До него крачел Говернал:
3572 и той към Страшни брод вървял

и дружески го поучавал:
— С Изолда трябва да внимаваш.
Без глупости! Защото тя
3576 нито с очи, нито с уста
не може да направи знак.
— Учителю, аз зная как
да се държа в такъв момент.
3580 Но много важна е за мен
подкрепата ви. Не желая
бароните да ме познаят.
Вземете копието, щита,
3584 и на жребеца ми юздите.
Понеже той е чисто бял
и всеки би го разпознал,
с платнище го добре завийте;
3588 щом стигнем, се така прикрийте,
че да не могат и до края
придворните да ви познаят.
Артур, доколкото аз знам,
3592 със свитата си ще е там
и крал Марк също. От чужбина
ще дойдат рицари мнозина,
в турнири, за да се сражават
3596 и да печелят чест и слава.
Заради моята любов
на всичко вече съм готов:
с оръжието си в сражение
3600 ще демонстрирам дръзновение,
с каквото никой рицар днес
не би се бил за своята чест.
На копието ми сложете
3604 наследственото флагче, дете
кralицата ми подари.
Аз умолявам ви, дори
в най-трудния момент, да бдите
3608 припряност да не проявите.
И тъй, със чашка и тояга,

Тристан поема път веднага,
а Говернал се връща пак
3612 в заслона, в гъстия шубрак,
оръжието си да вземе
и без да губи много време,
отново тръгва и с бърз ход
3616 настига го при Кални брод.
Седи той там, побил отпред
тояжката си, а навред
простира се земя блатиста.
3620 Кален във битки поривисти,
здрав, силен, мускулест и снажен,
той не прилича на прокажен,
на хром или паралитик,
3624 макар да е с подпухнал лик.
Щом другите пристигат вече,
той гледа да им се изпречи
на пътя и със жален глас
3628 се вайка: — Ах, горкият аз,
та мислил ли съм, че ще нося
бедняшки дрехи и ще прося?
Но друг път нямам... Що да сторя?
3632 И преминаващите хора
по някоя пара му дават,
без упреци да му отправят.
Друг някой вечно да е бил
3636 сред просяци, не би добил
такъв чак опит в занаята.
По нещо пускат му в ръката
мнозина, даже и слугите,
3640 макар че често те самите
са в немотия. Свел глава,
Тристан им шепне, че това
му идва като дар от Бога.
3644 Едни му дават твърде много,
но други удрят го с пестник,
наричат го голтак, мръсник.

Ала това не възмуцава
3648 Тристан; той даже им прощава,
защото в Бога има вяра.
Те с нечовешка злост го карат
да страда; с думи непристойни
3652 наричат го крадец, разбойник.
С тояга той ги отстранява,
петнайсетина наранява
тъй, че потича кръв дори.
3656 Щом дръннат в чашката пари
от младите аристократи,
той ги възславя многократно
и казва, че за тяхно здраве
3660 ще пие — адската жарава
в гърдите си да изгаси.
Словата му дори сълзи
извикват... Никой се не сеща,
3664 че има здрав човек насреца,
а не недъгав и прокажен.
В туй време купища багажи
прислугата ще разтовари:
3668 за знатните си господари
ще вдигне шатри многоцветни.
Прииждат рицари безчетни
отвсякъде... А Кални брод
3672 привлича толкова народ,
че мочурливият бряг цял
превърща се във мека кал,
в която множество коне
3676 затъват чак до колене.
Тристан от радост е обзет
и вика: — Карайте напред!
Юздите дръжете! Пришпорете
3680 по-настоятелно конете!
Нататък вече няма тиня.
Опитват те, ала мнозина
затъват... Щом ботуши няма,

3684 човек от тази кал голяма
не би могъл да се избави.
А пък Тристан шега си прави
и на затъващите вика:
3688 — Мен съжалете! Бог велик е,
ще ви спаси, ако от вас
получа своята лепта аз,
че нови дрехи бих желал.
3692 Нарочно сякаш бе избрал
Тристан туй място за просия.
С лудешката си занесия
той с другите шега си прави
3696 и радост иска да достави
на златокосата любима.
Сред глъчка невъобразима
ехтят безспирно вопли жални
3700 на хора със одежди кални.
А ето, че се появява
и крал Артур. И той застава
със своите рицари от класа
3704 на славната си Кръгла маса
във близост до самия брод,
пред струпалия се народ,
стъписан пред опасността
3708 да хлътнат всички във калта.
Проблясват щитовете нови,
конете вече са готови,
на челото с герб хералдичен,
3712 да се представят в бой епичен.
Турнирите започват вече...
Щом разпознава отдалече
Артур, Тристан му прави знак:
3716 — Кралю, виж куция ми крак,
пъпчивия ми болен вид...
Сир, аз съм беден инвалид.
Баща ми педя ниви няма,
3720 мизерията ни голяма

доведе ме до този хал.

Говорят, че си щедър крал,
и в теб е моята надежда.

3724 Сега аз виждам те в одежди
от регенбургска тъкан сива;
чудесен реймски плат покрива
прекрасната ти бяла кожа,

3728 а на краката си пък сложил
красиви гетри от коприна.
Аз в моите дрипи ще простина,
а ти от студ не се боиш.

3732 Кралю, нали ще ми дариш
тез гетри?

Кралят се смилява
и с благородство му ги дава.

3736 Голтакът взема ги и пак
присяда на самия бряг
и се стреми при всеки случай
от идващите да получи
пари или пък дрехи в дар.

3740 В тоз миг на кон пристига Марк,
внушителен, ала навъсен,
и вижда този просяк мръсен
как с кречеталото си трака,

3744 как гъгнейки и с глас прегракнал
говори и ръка протяга:

— Кралю, дано ти Бог помага!
Дай нещичко!

3748 Тогава кралят
качулката си бързо сваля
и казва: — На ти, братко, тази
качулка моя да те пази
от студове при лоша зима.

3752 С признателност Тристан я взима
и под наметката я пъхва.
Крал Марк го гледа и въздъхва:
— Ти откъде дойде при нас?

3756 — Кралю, от Карлион съм аз,
а пък баща ми от — Уелс...
— В какви конци си се оплел?
— Преди около три лета^[70],
3760 под напъна на младостта,
по хубавица се увлякох
и куп несгоди си навлякох.
И ден, и ноц аз оттогава
3764 с туй кречетало проглушавам
народа: милостиня прося.
— А тези пъпки от какво са?
Бих искал всичко да ми кажеш.
3768 — Кралю, мъжът ѝ бе прокажен,
от него ми дойде туй зло,
защото същото легло
деляхме... Ала тя за мен
3772 е най-красивата, освен
една... — Кажуи коя е тя!
— Изолда. Тя по красота
я бие... Двете си приличат
3776 и по това, че се обличат
с еднакви дрехи^[71].
Марк тогава
усмихва се и отминава.
Изтеглил меча, вдигнал щита,
3780 Артур го среща и го пита
как е Изолда. Марк отвръща:
— След малко тя ще дойде също,
кралю. Андре я придружава.
3784 И двамата крале застават
зарадвани на този бряг
в очакване да видят как
през Кални брод ще мине тя
3788 и ще се добере до тях.
И подлеците нам познати
(дано ги Господ в ада прати!)
при просяка ще се поспрат,

3792 но само за да разберат
къде по-точно да прегазят,
та от калта да се предпазят.
Тристан с тояжката тогаз
3796 им сочи торфения пласт
и казва: — Ето там минете!
Мнозина рицари с конете
там минаха.
И те тогава
3800 нататък бързо се отправят,
но в тиня невъобразима
след миг затъват тези трима
барони подли. — Пришпорете
3804 конете си и се сетете
за мене — вика им Тристан. —
От Бог е всеки призван
по нещичко да ми даде.
3808 Но те не виждат накъде
да продължат... Кога все пак
ще стъпят на устойчив бряг?
Те с виковете си събират
3812 участниците във турнира
край просяка, а той не секва
изменниците да упреква:
— Защо не ползвате, сеньори,
3816 тъй както трябва вашите шпори?
Я дрехите си ми хвърлете
и си помагайте с ръцете,
за да преминете туй бласто!
3820 Самият аз видях когато
мнозина минаха от тука.
И продължава той да чука,
на подбив, с тънката тояжка
3824 по вече пълната си чашка
и безподобен шум да вдига.
Но тъкмо в този миг пристига
красицата. Тя засиява,

3828 от радост, щом Тристан познава
и щом съглежда подлеците
в кал, стигаща им до гърдите.

Оттатък блатото стоят

3832 крале, барони; те следят
как другите в калта се валят,
как просякът, без взор да сваля,
подтиква ги: — Дойде, сеньори,

3836 кралицата, за да говори
пред вас за свое оправдание.

На който липсва му желание
да я изслуша, той остава

3840 в калта.

Това развеселява
присъстващите, а Тристан
обръща се към Деноалан:

— Сеньор, за моята тояга
3844 хвани се, мишците напругай
и ще излезеш.

Оня хваща,
Тристан я пуска и го праща
в калта и само мръсен кичур
3848 коса над тинята наднича.

Изваждат го и чак тогава
прокаженият заявява:
— Сеньор, не е вината в мен.

3852 Та виж, че аз съм вкочанен,
парализиран съм в ръцете,
подагра имам на нозете,
а мускулите ми са сухи

3856 като кора на стволи кухи.

Изолда до Динас застава;
той, виждайки какво там става,
намигва ѝ: навярно знае

3860 кой с подлеците си играе,
и силна радост го обзима,
когато гледа тези трима

изменници в калта как газят,
3864 как мъчат се, за да излязат,
как преобличат се пред взора
на насъбралите се хора...
Та как от тази мръсотия
3868 ще могат те да се измият?
Динас ѝ казва с глас тревожен:
— Кралице, тази тиня може
да ви изцапа облеклото.
3872 А тя усмихва се, защото
от нищо вече няма страх.
Динас съглежда, че край тях
стои Андре, и той оставя
3876 кралицата и преминава
с Андре по безопасен брод
при струпалия се народ,
където в своето обкръжение
3880 кралете чакат с нетърпение.
А пък кралицата, самичка,
под втренчения взор на всички
до своя кон се приближава
3884 и си седлото нагласява
(ни щитоносец, ни слуга
не би го нагласил така,
че никак да не се изкаля):
3888 нагръдника и чула сваля,
юздата под седлото тика,
с една ръка държи камшика,
а с другата полата вдига.
3892 Така до Страшни брод тя стига,
с камшик замахва и успява
да мине блатото. Тогава
кралете с цялата си свита
3896 я гледат с истинска възхита
а струпалите се с внимание
следят със колко прилежание
тя всеки жест и стъпка прави.

3900 У нея всичко им се нрави:
чудесното палто, което
от чутния Багдад е взето,
полата, туниката фина
3904 от хермелин и от коприна,
короната върху главата,
лицето румено, косата
която до гърба ѝ стига.
3908 Изолда гордо поглед вдига
и към голтака се обръща:
— Ще ми потрябваш^[72]!
Той отвърща:
— Кралице благородна, аз
3912 на всичко съм готов за вас.
С какво ли мога да съм нужен
на ваша милост? — Ще ми служиш
като магаре^[73]: ще премина
3916 калта на твоята гърбина.
— Но как така? Аз съм сакат,
пъпчив, прокажен, слабоват.
— Я заеми удобна поза!
3920 Проказата не е угроза
за мене. Искам да те яхна!
Тристан не може да не ахне:
— Ах, боже мой, кажи ми как
3924 ще свърши всичко туй? Все пак
приятно ми е да я слушам.
Сакатият се нагърбушва,
подпрян на своята тояга.
3928 — По-бързо! Застани веднага
така, прокаженико недни,
че по-добре да те възседна!
С усмивка той се покорява,
3932 с гръб към кралицата застава
и тя го тутакси възсяда
като жребец, за изненада
на насъбралите се тука.

3936 Той почва бавно да куцука,
залита — ще се строполи,
преструва се, че го боли,
и продължава да си влочи
3940 краката. Много минувачи
мълвят: — Прокаженика вижте
.....
Кралицата се е качила
3944 на него като на кобила,
за да я пренесе отсреща.
В туй време някой се досеща:
— И ние, стига да речем,
3948 ще можем да се притечем
на помощ...
И натам се втурват.
.....
Артур и други, на свой ред,
3952 се приближават по-напред
по твърдата напречна дига.
Щом просякът до нея стига,
тя бърза на брега да скочи,
3956 а той, преди да се насочи
обратно, дръзва да попита
дали ще може да разчита
парче хляб тя да му даде,
3960 че иска нещо да яде.
— Кралице, този просяк днес
заслужи дажбата си с чест —
намесва се Артур. А тя
3964 отвърща: — Тача щедростта,
кralю, но този просяк гаден
съвсем не ми изглежда гладен.
За два дни би ли той изял
3968 това, което е събрал?
Нали усетих аз самата
как пълна му стои торбата,
пък и прилични дрехи носи.

3972 От вас той гетри си изпроси,
качулка Марк му подари —
те струват толкова пари,
че цяло стадо би си взел
3976 или едно магаре с цел
тор във лозята си да кара.
Безспорно тоз неблагодарник
не заслужава и петак...
3980 Нали и сам видяхте как
той милостиня получава^[74].
Кралете се развеселяват,
слуга жребеца ѝ довежда,
3984 а рицарите се подреждат,
за да си продължат турнира.
След всичко туй Тристан намира
наставника си Говернал,
3988 а той е вече оседлал
два хубави кастилски коня,
с привързани меч, щит и броня,
със подходящо покривало
3992 лицето си е скрил изцяло,
тъй че единствено очите
да бъдат мъничко открити,
и на жребеца си в раван
3996 поема редом до Тристан.
А той е яхнал кон чевръст
(най-бързия околвърст)
и е притулил с чер сатен
4000 лика си, меча си кален,
жребеца и лъка си ловен,
А пък със герба родословен,
дар от Изолда, толкоз мил,
4004 и скъп, Тристан е украсил
върха на копието остро.
Тъй двамата пътуват доста
и стигат Бялата поляна,
4008 а там е разположен станът

на славния Артур. Говен
отправя взор озадачен
накъм Жирфле: — Държа да знам
4012 кои задават се оттам.
Кажи, ти имаш усет верен.
— Човекът — черен, конят — черен...
Като че ли се сецам кой е:
4016 от Рицарите черни той е.
А онзи с пъстрите одежди
на иностранец ми изглежда...
Май в тях витае дух нечист.
4020 А двамата, с ход поривист,
със шлем стоманен на главата,
с меч, щит и копие в ръката,
вървят напред, въоръжени,
4024 като че ли са тъй родени.
Артур и Марк за тях разпитват,
забравили ли за своите свити,
които се на групи стичат
4028 и любопитните привличат.
Тристан и Говернал откриват
Изолда: тя е досетлива
и тутакси ги разпознава,
4032 ала с Бранжиен встрани остава.
С меч, шлем и щит въоръжен,
Андре пристига в тоз момент
и влиза със Тристан в двубой,
4036 без да се сеца кой е той...
Ала Тристан го разпознава,
на ударите устоява,
с меч удря го между ребрата
4040 и го поваля на земята
по гръб, със счупена десница
пред спрялата при тях кралица.
А Говернал пък забелязва
4044 при шатрите да се показва
един от горските пазачи,

тоз, който щеше на палачи
Тристан да прати. Говернал,
4048 за мъст отдавна зажаднял,
го мушва право във сърцето
на копие с острието^[75]
4052 пред зора на Жирфле, Ивен,
Синглор, Тола, Корис, Говен.
И толкоз бързо всичко става,
че сбралите се не успяват
на помощ да се притекат.
4056 Кралицата и този път,
прикривайки се със воал,
усмихва се без капка жал.
Говен възкликва с думи ядни:
4060 — Какво ще правим с тези гадни
злосторници, сеньори? Ето,
пазачът с копие в сърцето
лежи безжизнен на земята.
4064 Те за страхливци ли ни смятат?
А крал Марк бърза да добави,
че този, който с тях се справи,
ще бъде щедро награден.
4068 Но Говернал във тоз момент
с Тристан през брода преминава
и никой се не осмелява
да ги подгони: всички считат,
4072 че туй са призраци, изпитват
небивал страх и се прибират,
преди да прекрати турнирът.
Артур и Марк едва тогава
4076 с Изолда се отдалечават.
.....
и пътят кратък им изглежда.
Щом стигат шатрите, кралете
4080 веднага слизат от конете...
А колко шатри в тази млака
и колко скъпо струва всяка!

По тях мнозина са заболи
4084 не блатна тръст, а гладиоли.
Поляната от свят гъмжи,
защото всеки мъж държи
да е със своята любима,
4088 а който пък възможност има,
подаръци разменя с друг.
Ловци на групи идват тук
кой със кошута, кой с елен.
4092 Кралете искат този ден
да чуят до една молбите
на хората... Подир игрите
Артур вечеря и решава
4096 да иде да се съвещава
със Марк... (На мен на този свят
по-пищен двор не е познат.
Тук следва кратко описание
4100 на бляскавото одяние:
то е предимно от коприна,
а вълненото у мнозина
е боядисано в червено
4104 и е богато украсено).
Но ако всички са засмени,
кралете са съвсем вгълбени
и чудят се какво да сторят,
4108 та пред събралите се хора
Изолда да се оправдае,
лъжците да опровергае
и да си защити честта.
4112 До твърде късно през нощта
от веселби ехти лесът...
Кралете лягат си да спят...
Преди да зазори зората,
4116 гърмеж отеква в небесата:
сигнал, че хубав ден настава;
тръбачи вече известяват
часа за ставане от сън.

4120 Мъглата вдига се навън,
сланата бързо се стопява
и топло слънце засиява.
И ето, че кралете виждат
4124 пред шатрите им как прииждат
тълпи — там рицарите смели
са и жените си довели.
Върху тревата е постлан
4128 килим от сив брокат, тъкан
в Никея и чак тук донесен.
Незнайният творец чудесен
мотив с животни е бродирал.
4132 Върху килима се намират
кивоти, скъпи амулети,
от злато кръстове излети,
4236 реликви стари, много ценни,
със верен усет подредени.
Кралете се събират пак,
за да обсъдят точно как
дебатите да проведат,
4140 та справедлив да е съдът.
Артур започва пръв, по навик:
— Кралю, тоз, който те застави
да свикаш туй стълпотворение,
4144 в мен предизвиква изумление
и преминава всяка мяра.
Ти много лесно хващаш вяра
на всяка клюка и лъжа.
4148 Затуй злосторникът може
тъй лесно да те подведе
и як бой трябва да яде
заради подлата измама.
4152 Изолда, тази честна дама,
не ще съдът да се отлага.
Онези, дето ѝ налагат
това жестоко изпитание,
4156 ги чака тежко наказание:

те на възето ще висят,
ако на своето държат
и я упреknат във поквара.
4160 С това те смърт ще си докарат.
Изолда права ще застане
пред всички хора, тук събрани,
и над реликвите свещени
4164 десницата си ще протегне,
за да положи клетва свята
пред Бога, че до тази дата
с Тристан не ти е изменила,
4168 че тя не ти е опетнила
достойнството, кралю, до днес
и че държи на своята чест.
А на бароните кажи
4172 да спрат със своите лъжи!
— Сир, твоят упрек заслужавам.
Глупакът само се поддава
на клопките на завистта.
4176 Щом тя си защити честта,
с клеветниците ѝ тогаз
ще се разправя лично аз.
Ще си признай най-подир,
4180 че мимо волята ми, сир,
така се стекоха нещата.
Мерзавците след тази дата
ще трябва много да внимават.
4184 В туй време хората застават
най-чинно в няколко редици.
Многострадалната кралица
между кралете е все още.
4188 Глава привел над свети мощи,
стои Говен. Артур насочва
взор към Изолда и започва:
— Кралице, чакаме от вас
4192 да потвърдите тук пред нас,
че вие със Тристан до днес

сте спазвали морал и чест,
че ви не тегли страст любовна,
4196 че храни той любов синовна
към вуйчо си от дълги дни
и затова и вас цени.

Тя казва: — Бог ми е свидетел,
4200 сеньори. В тези мощи свети
кълна се... и в онез, които
до днешен ден все още скрити
стоят в ковчежетата стари,
4204 кълна се и в свети Хиларий^[76],
че никога до днешна дата
не ми е бил между бедрата,
повярвайте ми, никой друг
4208 освен любимия съпруг
и скитника, когото аз
пред краля и пред всички вас
възседнах, и така преминах,
4212 без да затъна в тази тиня.
Това е моето признание...

.....
Държите ли да отговоря
4216 и на въпроси, ще го сторя.

Мнозина, вече убедени
от тези думи откровени,
споделят помежду си: „Боже,
4220 кой друг с такава гордост може
подобна клетва да направи!
Тя толкова добре се справи!
Какво по-ясно оправдание
4224 след туй най-искрено признание.
Току-що всеки тук разбра,
че между нейните бедра
били са оня клетник беден,
4228 когото вчера тя възседна,
за да премине през калта
(то бе към девет сутринта),

и крал Марк, нейният съпруг:
4232 те двамата и никой друг“.

След чутото Артур застава
пред Марк и твърдо заявява,
тъй че да чуят всички там:
4236 „Пределно ясно стана нам,^[77]
кралю Марк, как стоят нещата.
И нека вече спрат с лъжата
клеветниците до един:
4240 и Ганелон, и Годоин,
а и Деноалан злодея,
че щом дочуя зов от нея
на помощ да се притека,
4244 тогава моята ръка
пред нищо няма да се спре,
за да докажа най-добре
кой има право...
Най-подир
4248 Изолда промълвява: — Сир,
благодаря ви.

Тя разбира,
че в двора на Артур презират
онези трима подлеци.
4252 Артур обръща пак гледци
към златокосата кралица:
— Мадам, със своята десница
ви гарантирам, че дордето
4256 все още ми тупти сърцето,
не ще се вече осмелят
лъжците да ви клеветят.
Аз моля Марк като приятел
4260 от днес на никой подстрекател
внимание да не обръща.
— Така ще е от днес... — отвърща
крал Марк... И всеки се отправя
4264 към кралството си: Марк остава
във Корнуел, Артур в Дюрхам

се връща, а Тристан, пак сам,
но с облекчение в душата,
4268 отново скрива се в гората.
Крал Марк на всички страх внушава,
в мир кралството си управлява
и вече, гдето и да ходи,
4272 навсякъде Изолда води.
Ала пред нищо не ще спрат
мерзавците за кой ли път:
при тях пристига друг издайник
4276 и казва: — Имам важни тайни,
сеньори, да ви поверя.
Ако ви лъжа, да умра!
Марк срещу вас бе разгневен
4280 зарад Изолда. Нека мен
да ме обесят на възето,
не ви ли отведа там, гдето
Тристан спотайва се, готов
4284 (когато кралят е на лов)
във спалнята му да отиде
любовницата си да види.
Като лисица обигран
4288 е прелъстителят Тристан.
Сеньори, тази нощ идете
зад къщата и погледнете,
преди да зазори зората,
4292 и ще го видите (в ръката
с лък и стрели и с меч на кръста),
че крачи в тъмното чевръсто,
за да се срещне тайно с нея.
4296 Във огън нека да изтлея,
щом не изляза прав, сеньори.
— Как тъй уверено говориш?
— С очите си го аз видях.
4300 — Тристан ли? — Да. И го познах.
— Кога? — Таз сутрин. — Сам ли беше?
— Не. Редом с Говернал вървеше.

Сега се нейде забавляват.
4304 — Дали Динас ги приютява?
— Признавам, че съм в неведение.
— Динас е сигурно в течение.
А ще ги видим ли все пак?
4308 — О, да. Аз знам къде и как:
откъм прозореца... Но аз
днес ще получа ли от вас
във дар една пара̀ поне?
4312 — О, да! Разбира се, как не!
В светата Църква се кълнем,
че щедър дар ще ти дадем.
— Тогава чуйте ме къде
4316 да идете: едно перде
в Изолдината спалня има.
Преграда лесно отстранява
затваря малката градина.
4320 Един от вас, снабден с върлина,
ще се прехвърли със отскок
оттатък тесния поток,
за да застане там, отгдето
4324 ще може с този прът пердето
да отстрани, за да се види
Тристан, когато той отиде
с кралицата да си говори.
4328 Ако един от вас тѝй стори,
до два-три дни ще види сам
Тристан като отива там.
Ако ви лъжа, нека стана
4332 на пепел.“ — „Тѝй да е, разбрано!“ —
в хор му бароните отвързват.
Сплетникът се прибира вкъщи,
а после тримата решават
4336 кой пръв Тристан ще наблюдава
как нощем, без да се страхува,
той се с кралицата целува.
И тѝй, щом Годоин избран е

4340 пръв край стената да застане
да види как Тристан в тъмата
се приближава до палата,
бароните се разотиват.

4344 Кралицата, непредпазливо
(тя в заговор не се съмнява),
чрез Перинис предупреждава
Тристан, че следващия ден

4348 Марк ще ношува в Сен-Любен
и че в покоите си тя
ще го очаква сутринта.

Тук ще научите, сеньори,
4352 какво любимият ѝ сторил:
навън все още тегнел мракът,
когато прекосил гъстака
и ненадейно мъж видял;

4356 той в него Годоин познал —
нали отивал също там.
Тристан се поприкрил и сам
си казал: „Ще е по-добре

4360 той мене да не ме съзре,
та лесно с него да се справя!“
И като стиснал меча здраво,
зад нисък храст нащрек застанал,

4364 но Годоин по друг път хванал.
Тристан решил да го догони,
но не успял, защото оня
веднага се отдалечил.

4368 Тристан след малко различил
по пътя и Деноалан:
на вран кон яздел той в раван,
а кучетата си бил пратил

4372 да гонят дивеч из гората.
Но още преди те да могат
да стигнат някаква бърлога,
стоящият нащрек Тристан

4376 ранил така Деноалан,

че най-добрият врач дори
не можел да го изцери.
Отметнал плащ, Тристан напада,
4380 Деноалан е изненадан
и удря тутакси на бяг.
Ала Тристан с отскок все пак
настига го и го сразява.
4384 Какво ли друго му остава,
щом другият си мисли само
как с меч да причини смъртта му,
но всъщност търси си белята.
4388 Тристан отсича му главата,
без другият да викне даже:
„Ранен съм!...“ А за да покаже
на своята любима как
4392 разправя се със своя враг,
с меч плитките му той отрязва.
След туй потегля и си казва:
„А Годоин в кой път ли сви?...
4396 Завчас избяга ми, уви!
А ако още малко беше
изчакал, непременно щеше
да разбере, че му се пада
4400 такава хубава награда,
с каквато аз Деноалан
зачетох: да лежи заклан.“
След като своя меч прибира,
4404 Тристан в умрелия се взира,
оставя тръпнещото тяло
по гръб в полето опустяло,
притиска торса му кървящ
4408 с дърво, намята своя плащ,
за да отиде там, където
Изолда с трепет във сърцето
го чака... Ала там пристига
4412 и Годоин; той с прът привдига
пердето, за да наблюдава

какво във стаята ще става.
Пръв Перенис се забелязва,
4416 а до Изолда се показва
Бранжиен: тя с гребен във ръката
прилежно сресва ѝ косата.
Но в същия момент Тристан
4420 прониква в спалнята припрян,
с две плитки в лявата ръка
и с лък във дясната. Така,
след като снема с жест чевръст
4424 копринения шал, в цял ръст
той пред любимата застава.
Кралицата го поздравява,
но вижда как извън стъклата
4428 пребягва сянка от главата
на Годоин. В миг тя разбира
защо подлецът се намира
край спалнята и разгневена,
4432 потръпвайки от пот студена,
към милия си се обръща
и с глас престорен му отвръща:
— За мен ли носите това,
4436 сеньор? А тази тетива,
доколко се опъва тя?
Тристан мълчи... Но мисълта
за нещо лошо го смразява.
4440 Лъка опъва, но остава
объркан... След това я пита
за Марк и неговата свита.
Тя казва му каквото знае.
4444
Да бе се Годоин спасил
от гибел, той би породил
помежду краля и жена му
4448 такъв голям конфликт, че само
със смърт би бил той разрешен.
От Бог да е благословен

Тристан, затуй че му попречи!
4452 Но в този миг той чува вече
Изолда: — Зареди стрелата,
опни до края тетивата,
мой мили, става лошо нещо!
4456 Тристан веднага предусеща,
че риск го дебне; поглед вперва
в пердето и се разтреперва:
през него вижда в тъмнината
4460 отвън на Годоин главата
и иска, без да губи време,
на прицел тоз подлец да вземе.
— Ах, Господи, до днес лъкът
4464 ми беше верен всеки път —
си казва той. — Дано така
да ми послужи и сега.
Исусе, който си избавил
4468 рода си, би ли ме оставил
да отмъстя на подлеците,
които ни почернят дните?
Той тъй опъва тетивата,
4472 че в следващия миг стрелата,
по-бърза от сокол в небето,
уцелва Годоин в лицето,
в окоето му направо влиза
4476 и от тила след туй излиза,
ще кажеш, че се е провряла
през ябълка съвсем узряла.
В момента, в който възник пада,
4480 подлецът удря се в ограда
и после просва се така,
че нито с крак, нито с ръка
не е способен да пошава
4484 и признак за живот не дава;
и тъй издъхва, без да може
да промълви: „Ранен съм!... Боже!...“

[0] Повечето издатели на творбата на Берул я озаглавяват *Роман за Тристан*. Всъщност ние не знаем дали романът на Берул е имал заглавие и какво е било то. Същото се отнася и за романа на Томас, а и за други литературни трактовки на мита за Тристан и Изолда. Под „роман“ следва да разбираме сравнително дълъг разказ за приключения и любов, написан на простонароден език. Няма сериозни основания името на Изолда да отсъства от заглавието. Но в случая се придържаме към вече утвърдилата се традиция. ↑

[1] **Ст. 1:** По всяка вероятност джуджето Фросен е съобщило на крал Марк за тайната среща между Изолда и племенника му. Скрит в бора, под който Изолда и Тристан разговарят, Марк подслушва с убеждението, че е невидим. Всъщност, на лунната светлина сянката му се отразява във водата на извора. Тристан и Изолда я забелязват, без да го покажат. Но всичко, което си казват, е комедия, предназначена за Марк. ↑

[2] **Ст. 25:** Думите на Изолда са двусмислени и по същество светотатствени. От една страна, читателят знае, че Изолда е отдала девствеността си на Тристан, а не на Марк, както кралят си мисли. От друга, позоваването на Бог като върховна инстанция на истината с цел да се утвърди явна неистина е клетвопрестъпничество. Очевидно представата на Берул за християнския Бог не се вписва в официалния морал, застъпван от християнската църква. ↑

[3] **Ст. 26:** Берул използва думата „felons“ (в българския превод „измамниците“, „подлеците“), която във феодалния контекст означава васал, изменил на своя сеньор. Изолда има предвид тримата барони, върли врагове на влюбените. Те ще бъдат назовани с истинските им имена много по-късно (ст. 3140–3141). Дотогава прилагателното „измамници“ ще служи за тяхно нарицателно име. ↑

[4] **Ст. 44:** Старозаветната книга *Притчи Соломонови* не съдържа подобна мисъл. Средновековните писатели често приписват на авторитети свои собствени мисли или крилати фрази. ↑

[5] **Ст. 52:** Става дума за исполина Морхолт, вуйчо на Изолда. Тристан го побеждава и убива. Така слага край на кръвния данък, който Ирландия е изисквала периодично от Корнуел. ↑

[6] **Ст. 70:** Берул използва израза „por lui“, който означава както „заради него“, така и „вместо него“. Още един пример за

целенасочените двусмислици на Изолда. ↑

[7] **Ст. 86:** „Разбран“ в случая е превод на „cortois“ (куртоазен). Изолда приписва на Марк куртоазна етика, която в действителност не е определяща за поведението на краля. Любовта между Тристан и Изолда се доближава повече до куртоазната (*fin'amor*), доколкото е извънбрачна. Ала за разлика от куртоазната любов, която е въпрос на личен избор, Тристан и Изолда са подвластни на магия (любовното биле). ↑

[8] **Ст. 141:** Според Айлхарт фон Оберг двубоят срещу Морхолт става на остров и се наблюдава отдалече от корнуелци. Тристан убива своя противник, а върхът на меча му се отчупва и остава в черепа на убития. Преди това обаче Морхолт е пронизал с отровното си копие Тристан. Раната се оказва неизлечима, докато с нея не се заемат Изолда, кралицата на Ирландия, и нейната дъщеря Изолда Русокосата, бъдещата съпруга на Марк. ↑

[9] **Ст. 150:** Изпитанието с огън или с вода, наричано ордалия (Божи съд), е архаична съдебна процедура (IX-XII век). Основава се на вярата в Божието правосъдие, което прави неуязвим отстояващия справедлива кауза. Разновидност на тази процедура е така нареченият „съдебен дуел“ (*duel judiciaire*), изходът от който по презумпция е в Божиите ръце. Именно за такъв дуел в ст. 156 (и в следващи пасажки) говори Тристан. Култът към силата като средство за решаване на спорове и конфликти намира легитимация във вярата в Божието правосъдие. Четвъртият Латерански църковен събор (1215 г.) осъжда като прояви на суеверие и неоправдана проява на жестокост всички форми на ордалия. На практика те са вече отживелица и през втората половина на XII век, когато Берул пише своя роман. ↑

[10] **Ст. 218:** Всеки път, когато Тристан и Изолда разиграват сцена с цел да прикрият своята връзка, те извеждат на преден план парите и материалните интереси — мотиви, присъщи на комедийните жанрове, но по същество чужди на високата куртоазна литература, където любовта е безкористно чувство и се доказва с готовността на рицаря да дарява щедро и дамата, и своите другари. ↑

[11] **Ст. 237:** По онова време много черкви в Нормандия носят името на свети Еврул, който не е популярен другаде. ↑

[12] **Ст. 241:** След смъртта на Бланшфльор и Ривален, родителите на Тристан, Говернал отглежда бъдещия герой и го

посвещава в бойното изкуство. Впоследствие го съпровожда неизменно. Името му се среща в различни варианти. По всяка вероятност френскоезичната публика прави връзка между него и думата *gouverner* — направлявам, напътствам. ↑

[13] **Ст. 286:** Легендата за любовна връзка между съпругата на император Константин и придворното джудже Сегосон се споменава в първия френски роман за крал Артур, *Роман за Брут* (1155) от нормандския писател Вас. Берул използва този мотив като поучително отклонение. Подобен вид морализаторство стои като чуждо тяло в историята за Тристан и Изолда. Джуджетата Сегосон и Фросен изпълняват съвсем различни функции и, преди всичко, Фросен не е любовник на кралската съпруга. ↑

[14] **Ст. 299:** Преди да бъде злепоставен, Тристан спи в стаята на вуйчо си. През ранното Средновековие покоите на кралете са били по-скоро колективни спални, отколкото място за уединение. В привилегията, с която ще се ползва Тристан и занапред, няма нищо необикновено. ↑

[15] **Ст. 324:** През Средновековието между астрологията и астрономията няма ясна разграничителна линия. И на двете се гледа като на полезни науки, въпреки спекулативния им характер. ↑

[16] **Ст. 379:** Според Берул влюбените и всички, които са на тяхна страна, тълкуват лъжите, измамните външности и подвизите в името на любовта като проява на Божията благодат. Подобна злоупотреба е в очевидно противоречие с християнската нравственост, която осъжда безусловно прелюбодеянието и лъжата. ↑

[17] **Ст. 448:** След като Тристан бива прогонен от двора на Марк, той се установява другаде, но няма с какво да си плати наема. За разлика от повечето рицари и царедворци, пребиваващи в двора на Марк, Тристан няма своя феодална собственост. Затова впоследствие ще му се налага да постъпва на служба при други владетели. ↑

[18] **Ст. 640:** Берул, за разлика от Томас, изразява открито симпатията и солидарността си с влюбените. По същия начин недвусмислено презира техните врагове и зложелатели. ↑

[19] **Ст. 648:** Кардуел или Карлайл, град в Северна Англия, където Артур има своя резиденция. От Корнуел (югозападната част на острова) до Кардуел пътуването на кон би отнело няколко седмици. Тази неправдоподобност може да се обясни с това, че нормандецът

Берул вероятно не е имал преки познания за географията на Великобритания. ↑

[20] Ст. 761: Перинис е паж на Изолда още от времето, когато тя живее в ирландския двор. Впоследствие убива горския пазач, който шпионира влюбените по време на тяхна тайна среща. ↑

[21] Ст. 769: Тук проличава истинската причина за омразата на тримата барони към Тристан. Привидно те са загрижени за кралската чест, в действителност ревнуват героя Тристан, след като не са се осмелили да излязат срещу Морхолт в защита на своята родина. ↑

[22] Ст. 962: Берул вгражда етиологичния мотив (легенда за произход) в своето повествование. Този похват се среща по-често в средновековния епос, отколкото в тогавашните романи. ↑

[23] Ст. 1094: Сенешал (от лат. Senescalus — най-възрастният) е най-високата длъжност в кралския двор през ранното Средновековие. Сенешалът ръководи интендантството, администрацията, а при отсъствие на краля го замества като главнокомандващ армията. Филип-Август премахва тази длъжност в края на XII век (1185). Фигурата на сенешала присъства често в артуровските романи, но в тях горепосочените функции не се споменават никога. От думите на Динас се подразбира, че тази длъжност е по-скоро почетна, отколкото доходоносна. Освободен от социалните задължения, произтичащи от неговия статут, в романа сенешалът изпълнява чисто художествена функция с оглед на конкретната фабула. ↑

[24] Ст. 1122: Динас настоява за две неща: от една страна, Изолда да бъде съдена. Това предполага съдебна процедура според тогавашните практики, тоест без пряко участие на краля. От друга страна, Изолда да бъде помилвана от краля, като израз на великодушие, но и на благодарност към Динас. Сенешалът напомня така за две основни добродетели на идеалния владетел — законосъобразност и милосърдие, — които Марк в случая не проявява. ↑

[25] Ст. 1128: Някои коментатори правят връзка с архиепископа на Кентърбъри Томас Бекет, убит в 1170 г. без съд по заповед на Хенри II и канонизиран за светец две години по-късно. Текстът на Берул не дава основания за подобна асоциация, но може да се допусне просто отзвук от този нашумял случай. ↑

[26] Ст. 1275: Като се разграничава от други разказвачи, Берул изтъква необходимостта от правдоподобие: рицарският кодекс изключва да се посяга на хора от простолюдието. ↑

[27] Ст. 1277: Гората Мороа е съществувала в Корнуел, в близост до Лансиен, селище и една от резиденциите на Марк. Наричала се е Мори (Morrei), което на френски навежда на идеята за смърт на краля (Morroi = mort au roi). Като всички народни етимологии и тази е погрешна, но пък е в унисон със символичното значение на Мороа — място, където занаятчиите ще бъдат Тристан, а за краля и неговите хора там ще се крие смъртна опасност. ↑

[28] Ст. 1324: В келтската митология преминаването на брод често води в Другия свят или става повод за свръхестествени събития.

↑

[29] Ст. 1339: Тайната за конските уши на Марк е в съзвучие с етимологията на келтската дума mag'h = кон. Епизодът е отзвук на легендата за магарешките уши на цар Мида (Овидий, *Метаморфози*, XI), позната в различни разновидности от Португалия до Монголия. В България най-известна е приказката за цар Траян и неговите магарешки уши. Що се отнася до разказите за Тристан и Изолда, Берул единствен споменава за конските уши на Марк. В светлината на мита за цар Мида, чиито уши Аполон превръща в магарешки, задето е предпочел горската свирка на Пан пред звуците, леещи се от неговата флейта, конските уши на Марк могат да се тълкуват като непълноценен слухов орган, а от там и като неспособност кралят сам да стигне до истината за Тристан и Изолда. Марк надава ухо на всичко, което се говори за кралицата и Тристан, но се хвърля от една крайност в друга, без да има собствено мнение.

В описанието на сцената с огласяването на тайната за животинските уши между Овидий, най-популярният римски поет през Средновековието, и Берул се наблюдават някои показателни различия. При Овидий бръснарят на Мида гори от желание да разкрие тайната и в същото време не се решава да проговори направо. Затова пъха главата си в дупка, говори под земята, след което зарива дупката с пръст. По логиката на метаморфозите околните тръстики подемат и огласяват заровените думи. При най-малкия полъх те повтарят неудобната истина за цар Мида. При Овидий тръстиките са своеобразни телурични високоговорители или просто един естествен

резонатор. При Берул те са подменени с глог, към който джуджето Фросен, аналог на бръснаря на Мида, адресира своето разкритие. Персонифицираният храст става пряк адресат на думите на джуджето, а с тяхното разпространение, което при Овидий е дело на тръстиките, ще се заемат тримата барони. От тази сцена се разкрива по-ясно и символизмът на двойката персонажи Марк и Фросен. Фросен се отличава с острия си *поглед* към обстановката. Този поглед включва и уменията му да познава настоящето и бъдещето по разположението на звездите. На Марк пък е присъщо несамостоятелно и непълноценно *чуване* на онова, което антуражът му подсказва. Така съчетанието от хипертрофиран поглед (Фросен) и атрофиран слух (Марк) прави истината трудна и за установяване, и за удържане. ↑

[30] Ст. 1407: Легендарен крал, прочут с несметните си богатства. ↑

[31] Ст. 1636: Епизодът с кучето Хюсден на пръв поглед е отклонение от повествователната линия. Но по-внимателният прочит на поведението на кучето показва, че Хюсден е символичен двойник на своя господар. Занапред кучето ще спазва закона на мълчанието — да ловува без да лае — така, както Тристан и Изолда ще прикриват следите от своето присъствие в гората. ↑

[32] Ст. 1637: Подобни обръщения към публиката са типични за епическите поеми, които са се рецитирали пред насъбралото се множество. ↑

[33] Ст. 1647: Мотивът за скиталчеството се среща и в ирландския разказ „Бягството на Диармайд и Грайне“ (X век), където кралицата Грайне и кралският племенник Диармайд не нощуват два пъти на едно място, докато живеят в гората. ↑

[34] Ст. 1719: Впоследствие в разказа отново става дума за тримата барони-подлеци. По повод на това противоречие някои критици (например Ги Рейно дьо Лаж) смятат, че творбата на Берул е дело поне на двама автори. Ако тълкуваме обаче бароните като колективна фигура на антагонисти на Тристан и Изолда и като имаме предвид, че те не са индивидуализирани, въпросното противоречие не нарушава единството на романа на Берул, а въпросът за това колко автори стоят зад творбата трудно може да получи строго научен отговор. ↑

[35] Ст. 1765: Обстрелващото устройство „Лък непогрешим“, което Тристан изработва, не е ясно описано. Вълшебен механизъм и в същото време майсторско изобретение, „Лъкът“ е преди всичко доказателство за способността на Тристан да оцелява в суровите условия на живота в гората. ↑

[36] Ст. 1793: В случая авторът се позовава на писмена традиция за историята на Тристан и Изолда. За такава книга споменават и други разказвачи, макар че от нея няма никакви материални следи. ↑

[37] Ст. 2054: Сцената с посещението на Марк при спящите Тристан и Изолда в гората е била многократно коментирана. Ще се ограничи с няколко лични наблюдения. Първото описание на легналите един до друг Тристан и Изолда съдържа елементи, потвърждаващи тяхната любов, както и други, навяващи на мисълта за липса на плътска връзка. Това първоначално двусмислие ще бъде сведено до еднозначно тълкуване — първо от страна на горския, който вижда в ситуацията доказателство за виновна връзка, а след това от страна на Марк, който, тъкмо обратно, тълкува сцената като доказателство за тяхната невинност: двама спят облечени и разделени от меч на Тристан. Впоследствие влюбените ще изтълкуват повратно — също еднозначно — следите от присъствието на краля като знак за грозяща ги опасност. Така четирикратното възпроизвеждане на сцената поражда четири различни интерпретации.

Изниква въпросът и за значението на жестовете на Марк. Те безспорно са символични. Полагайки своя меч на мястото на Тристановия, Марк внушава, че занаят кралицата и племенникът му ще бъдат под негова опека. Подобно тълкуване предполага на меча да се гледа като на символ на властта. Ако потърсим връзка между тази сцена и ирландския разказ „Бягството на Диармайд и Грайне“, където Диармайд, племенник на крал Фин, слага непрекъснато камък между себе си и Грайне, жената на неговия вуйчо, за да не се поддаде на плътско изкушение, става ясно, че Берул използва този стар мотив, но влага в него ново съдържание: докато камъкът е материален израз на волята за целомъдрие, мечът символизира готовността на мъжа да закриля своята любима (в случая с Тристан) или да властва над нея (Марк). Вторият жест на краля подсказва за друго намерение. Той сваля от пръста на Изолда изумрудената халка, която ѝ е дал в деня на тяхната сватба, а на нейно място връща пръстена, дар от Изолда по

същия повод. С други думи, Марк анулира сватбената размяна на пръстени като залог за съпружеска вяроност. Връщайки пръстена, който Изолда му е дала, той ѝ връща свободата. Третият жест на Марк добавя още нещо към символичното послание на неговите жестове. С ирландските си ръкавици, вероятно подарени от Изолда, той закрива мястото, откъдето парещият лъч грее върху лицето на Изолда. Това е преди всичко проява на внимание, макар че кралската ръкавица също може да се тълкува като емблема на кралската власт. Обобщено казано, трите жеста на Марк очертават три смислови перспективи, които ще предопределят бъдещото поведение на Тристан и Изолда: те са доказателство за действаща кралска власт, за съпружеска толерантност и за обикновена проява на внимание към другия. Обединени в едно, трите жеста подсказват за възможността за помирение между тримата. Развоят на повествованието потвърждава тази възможност за помирение, макар и временно. ↑

[38] Ст. 2132: Не е ясно дали „трите години на мъчение“ се отнасят за престоа на героите в гората или за времето, откакто са под въздействието на любовния еликсир, за което става дума в следващия епизод. ↑

[39] Ст. 2143: Любовният еликсир е един от централните символи в мита за Тристан и Изолда. Различните автори подхождат към него различно. Берул ограничава валидността му на три години, Айлхарт фон Оберг — на четири. Авторът на „Лудостта на Тристан“ (Бернски ръкопис), Томас и Готфрид Страсбургски не споменават за ограничено действие на билето. ↑

[40] Ст. 2183: Монологът на Тристан от ст. 2162 насам е показателен за настъпилата промяна след като еликсирът е престанал да действа. Преди Тристан е бил готов на всякакви лишения и изпитания, за да бъде до своята любима. Правел е всичко, което страстта му е повелявала, без да изпитва чувство за вина (вж. ст. 1403–1408, 1655–1657, 1785–1789). Прекратеният ефект от билето му действа отрезвяващо. Първият признак за това е чувството за вина, последвано от носталгия по живота в кралския двор. Ала по-нататъшният ход на събитията показва, че и без магическото въздействие на еликсира, любовта между двамата не отслабва. Занапред тя ще бъде не плод на фатална предопределеност, а въпрос на личен избор. Осъзнавайки своите страдания, влюбените осъзнават и

своята свобода. Тя променя живота им, доколкото ще направят опит да възвърнат социалното си положение, без да престанат да се обичат. Съчетаването на тези два противоположни стремежа ще минава през нова поредица от лъжи и ще изисква временна раздяла, нещо, което до този момент влюбените не са понасяли. ↑

[41] Ст. 2224: Жалбите на Изолда са съзвучни на Тристановите. И нейната равносметка за любовта ѝ с кралския племенник е нерадостна. ↑

[42] Ст. 2237: Дюрхам — град в Северна Англия; Лидан — град в Южен Корнуел. ↑

[43] Ст. 2250: Фриз — вероятно става дума за Фрисланд в Шотландия. ↑

[44] Ст. 2308: Според някои медиевисти (напр. Фердинан Ло) Лонуа (или Лотиан) е област в Шотландия. По-късни разкази за Тристан обаче сочат Лонуа като родно място на Тристан и го ситуират във френския полуостров Бретан. ↑

[45] Ст. 2333: В този момент Изолда смята, че се е освободила от плътското влечение по Тристан, без да престава да го обича. ↑

[46] Ст. 2356: Реакцията на отшелника Огрен свидетелства за своего рода макиавелизъм, бих казал дори за инакомислие, каквото се среща рядко у този вид персонажи. Първоначално той говори за покаяние и за измолване на Божията прошка. В това отношение Огрен постъпва според християнското учение, което намира израз в официалните решения на Латеранския църковен събор (1215). С него Църквата въвежда покаянието и изповядването — две верски практики, основаващи се на изострено индивидуално съзнание. Ала като заявява пред влюбените, че ще му се наложи „да поизлъже“, Огрен като че ли забравя догмата: лъжливото писмо, което той пише до Марк от името на Тристан, е израз не на покаяние, а на практицизъм. ↑

[47] Ст. 2383: За разлика от много разкази и романи, спадащи към светската литература по онова време, където Бог, Богородица, Христос или някой светец вършат чудеса, в романа на Берул Божият промисъл е единствено предмет на интерпретации. Тъкмо това прави и Огрен. ↑

[48] Ст. 2428: Vale (лат.) — „Бъди здрав!“ ↑

[49] Ст. 2520: От гореказаното може да се съди, че Марк не знае да чете. През втората половина на XII век, когато Берул пише своя роман, кралете в Западна Европа са, ако не особено образовани, то поне грамотни. Но доколкото тогавашната публика свързвала Марк, съвременник на Артур, с далечното минало (VI век) — „епоха на мрака“ — не е учудващо един тогавашен владетел да не може да чете. Известно е например, че Карл Велики (VIII-IX век) се научил да чете и пише едва четиридесетгодишен. Дотогава, пишат хронистите, кралят бил „идийота“, тоест човек „безбуквен“. ↑

[50] Ст. 2628: Гълоуей, старо шотландско графство. ↑

[51] Ст. 2707: Изолда иска при себе си Хюсден като заместител на Тристан. Относно символизма на кучето като двойник на героя вж. бел. към ст. 1636. Вж. също ст. 2783–2786. ↑

[52] Ст. 2735: Монт Сейнт Майкъл в Корнуел. Тамошният манастир бил подразделение на прочутото абатство Мон Сен-Мишел в Нормандия. ↑

[53] Ст. 2766: Този вид авторски анонси на бъдещи събития са типични по-скоро за епопеята, отколкото за романа. В епопеята те се обясняват с това, че епическият сюжет възпява познати на всички събития и от публиката се иска просто да ги съпреживява, докато романната интрига е изградена на принципа на непознатата развръзка, който поддържа интереса на слушателя/читателя. Фактът, че авторската прогноза не се сбъдва както е обявена, може да се тълкува от различни гледни точки. Ще се огранича с едно жанрово съображение: натоварен с романна функция, епическият прием анонс (или т.нар. „пролепса“), е подвеждащ: съспенсът, предпоставка за интереса на публиката на романа, продължава. ↑

[54] Ст. 2808: В този диалог Тристан и Изолда минават свободно и без видима причина от „ти“ на „вие“ и обратно. Тази свобода е често срещана практика в литературата по онова време, когато правила за „ти“ — и „вие“-формите още не съществуват. ↑

[55] Ст. 2824: До този момент разказът не е споменавал за въпросния Ори. ↑

[56] Ст. 2869: Тук Андре не проявява враждебно чувство към Тристан. Впоследствие придружава Изолда, за да я следи (ст. 3875–3880). В края на фрагмента от романа на Берул Тристан се сражава

срещу Андре (който не познава своя нападател) и го ранява (ст. 4035–4041). ↑

[57] Ст. 2969: Улиците били застилани с цветя и клонки при тържествените кралски посещения в някой град. Така описва и Матей влизането на Исус в Йерусалим (*Матей*, XXI, 8–9). ↑

[58] Ст. 2971: Енорийската черква Свети Самсон в Лансиен, Корнуел, е съществувала. ↑

[59] Ст. 3079: Марк се позовава на популярния великомъченик Етиен (Стефан) вероятно и от съчувствие към Тристан и Изолда, които бароните продължават да подозират. Разбира се, зад подобен намек за мъченичество на Тристан и Изолда прозира нескритата симпатия на Берул към влюбените. ↑

[60] Ст. 3085: Свети Тремор от Карекс (в западната част на континентална Бретан, днешно Финистер). Името на светеца съвпада с латинската дума tremor (страх) и е в съзвучие със заплашителния тон на Марк. ↑

[61] Ст. 3141: Това е първото поименно назоваване на тримата барони. Досега Берул си е служил по техен адрес главно с епитета „измамници“ (felons) (вж. бел. към ст. 26). От трите имена единствено това на Ганелон е семантизирано като прозвище: така се казва предателят от Песен за *Роланд*. За отбелязване е също, че в оригинала прилагателното felon предхожда назоваването на тримата по име и се повтаря непосредствено след това. Въпросното прилагателно е истинският идентификатор на този групов персонаж. Именуването на тримата барони не ги индивидуализира, нито ги представя в нова светлина. ↑

[62] Ст. 3150: Тинтагел, където Марк има резиденция, е разположен в Северозападен Корнуел. Преди това Марк пребивава в Лансиен (ст. 2455). Разказът не обяснява обстоятелствата по тази смяна на престолнините. ↑

[63] Ст. 3368: Карлион — град в Южен Уелс. Сноудон е друго селище в Уелс с резиденция на Артур (ст. 3375). ↑

[64] Ст. 3379: Пръв нормандският писател Вас въвежда в *Роман за Брут* (1155) мотива за Кръглата маса. Берул я уподобява със Земята. Сравнението се среща в по-разгърнат вид и в други романи (например в *Търсенето на Светия Граал*, 1225–1230), които описват двора на Артур като център на световната цивилизация. ↑

[65] Ст. 3409: Тудела — град в Испания на брега на р. Ебро. ↑

[66] Ст. 3433: Перинис не се ограничава с ролята си на пратеник на Изолда. Той коментира една страна от характера на Марк, за която никой досега не е говорил публично. Нерешителността на краля, неспособността му да прозре сам истината за Изолда и Тристан го тласкат от една крайност към друга. Берул не описва вътрешния мир на Марк, което неминуемо би разкрило дълбокия трагизъм на персонажа. В този роман колебливостта на Марк поражда най-вече резки обрати в повествованието, изградено на редуващи се конфликти и помирения между антагонистите. ↑

[67] Ст. 3455: И в двора на Марк, и в двора на Артур народът съчувства неизменно на Тристан и Изолда. Като разказвач с постоянно присъствие в повествованието Берул симпатизира открито на влюбените и цели да изгради подобно отношение и у читателя/слушателя. В този смисъл колективният образ на народа е звено и между разказвача и публиката, и в същото време техен аналог. ↑

[68] Ст. 3496: Изявленията на Говен, Жирфле и Евен са пример за словесно предизвикателство, което традиционно предхожда битката или двубоя. Този типично епически похват подсказва, че подвигът задължително протича в две фази — на словото и на физическата сила. ↑

[69] Ст. 3546: Някои критици долавят в думите на Артур споменаване на епизод, описан от Айлхарт фон Оберг. Не откривам подобен епизод в романа на немския разказвач. Макар че Берул очевидно има предвид друга версия, ние не знаем коя е тя. ↑

[70] Ст. 3759: Намек за трите години, откакто влюбените са под въздействието на еликсира. ↑

[71] Ст. 3777: Разказът на „прокажения“ е изпълнен с намеци за личните истории на тримата протагонисти. Проказата символизира любовта като сила, която маргинализира влюбените. Текстът на Берул разгръща този символ на три смислови равнища. 1) Ивен и групата прокажени олицетворяват плътското желание, което тлее у тях като неугасим огън. Всяка жена, предназначена за задоволяване на подобно желание, би се изложила на пъклени страдания. Затова Ивен моли Марк да му предаде Изолда, вместо да я изгори на кладата (ст. 1188–1220). 2). Подобно на други епизоди, когато Тристан прибягва до лъжа или променя външния си вид, маската на прокажен, която той избира,

за да прикрие идентичността си, не е случайна: тя прикрива и в същото време разкрива истината за героя. Въздействието на проказата тук е успоредено с въздействието на любовното биле: неутолимо, парещо желание. За първопричина на проказата е посочен Марк. Така му е отредена функция, симетрична на любовния еликсир, доколкото и кралят, и билето са препятствия за свободното любовно чувство. 3) Дръзкото сравняване на любимата на просяка с Изолда бележи кулминацията в паралела между историята на прокажения и тази на Марк и Изолда.

Сцената с просеция прокажен е типично комедийна. Публиката се смее и изпитва чувство за превъзходство над Марк, защото долавя истината в намеците на прокажения, които кралят смята за безсмислици. ↑

[72] Ст. 3910: В оригинала изразът има и еротична конотация. От този момент нататък думите на Изолда стават двусмислени. ↑

[73] Ст. 3915: Сред множеството символични значения на магарето в словесната традиция в тази сцена на преден план излизат сексуалното и еротичното. Сексуалната линия води началото си от *Златното магаре* на Апулей (II в. н.е.). В *Любовен бестиарий* (средата на XIII век) от Ришар дьо Фурнивал магарешкият рев се явява метафора на песента на влюбения поет. ↑

[74] Ст. 3981: И тук, подобно на срещата под бора (ст. 220–222), комедията, разигравана от влюбените, афишира вкуса към материалните блага: мъжът иска, кралицата отказва. ↑

[75] Ст. 4050: По-рано (ст. 2761–2764) авторският анонс бе предсказал, че горският пазач ще бъде убит с тояга от Перинис. ↑

[76] Ст. 4204: Свети Хиларий убедил дъщеря си да остане девствена и след брака. Така станал покровител на целомъдрието. В собственото му име (Хиларий — смешен) обаче се долавя иронично намигане на крайния му аскетизъм. ↑

[77] Според Даниел Поарион, издател и коментатор на текста на Берул, тези думи са казани от Говен — племенника на крал Артур, докато други коментатори (Ернест Мюре, Филип Валтер) ги приписват на крал Артур. В превода възприемаме второто виждане, тъй като в стих 4248 и следващите Изолда благодари на Артур и се обръща към него със «Сир», а не с «Монсенъор», както би се обърнала към Говен. Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.